

BIZTONSÁGPOLITIKAI SZEMLÉ

2020 MÁRCIUS – ÁPRILIS

13. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

- 1 A geopolitika újraéledése és a Három Tenger Kezdeményezés
RADA PÉTER – STEPPER PÉTER
- 14 Az ENSZ békefenntartók felelősségre vonásának kérdése az általuk elkövetett szexuális bűncselekményekért
KISS ANIKÓ
- 32 A Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program: Egy időutazás a magyar haderőnek
KRIPKÓ ÁDÁM
- 50 Észak-Írország – híd Nagy-Britannia és Írország között?
MÁHR ANNA

BIZTONSÁGPOLITIKAI
SZEMLE

13. ÉVFOLYAM, 2. SZÁM

2020 MÁRCIUS–ÁPRILIS

BUDAPEST

Kiadja a Corvinus Külügyi és Kulturális Egyesület, 2020

© Biztonságpolitikai Szemle

Főszerkesztő

Dr. Stepper Péter

Tördelőszerkesztő

Dr. Szálkai Kinga

Szöveggondozás és hivatkozások

Dr. Pál Zsombor

Borítóterv

Oláh Tamás

Kiadja a Corvinus Külügyi és Kulturális Egyesület

1223 Budapest, Húr u. 9/A.

Felelős kiadó:

Rada Zoltán

© CORVINUS KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

corvinusculture.com

ESSZÉ

A GEOPOLITIKA ÚJRAÉLEDÉSE ÉS A HÁROM TENGER KEZDEMÉNYEZÉS

Rada Péter - Stepper Péter

ABSZTRAKT

A Három Tenger Kezdeményezést (a továbbiakban: HTK) az ENSZ Közgyűlés new york-i éves rendes rendezett konferencián jelentették be 2014-ben, amit Lengyelország, és Horvátország tizenkét EU tagállammal együtt kezdeményezett. Államfői csúcstalálkozók keretében működő informális egyeztető fórum lett, amelynek fő célja három ágazati együttműködés fejlesztése, nevezetesen: az energetikai hálózatok, a szállítmányozás infrastruktúra és a digitalizációs szektor. Emellett a kezdeményezés célja, az európai belső piac fejlesztése oly módon, hogy csökkenteni a fennálló különbségeket. A következő tanulmány értékeli az együttműködés eddigi eredményeit a változó geopolitikai térben.

Kulcsszavak: *Három Tenger Kezdeményezés, geopolitika, transzatlanti biztonság*

A KEZDEMÉNYEZÉS TÖRTÉNETE

A Három Tenger Kezdeményezést (a továbbiakban: HTK) az ENSZ Közgyűlés new york-i éves rendes rendezett konferencián jelentették be 2014-ben, amit Lengyelország, és Horvátország tizenkét EU tagállammal együtt kezdeményezett. Államfői csúcstalálkozók keretében működő informális egyeztető fórum lett, amelynek fő célja három ágazati együttműködés fejlesztése, nevezetesen: az energetikai hálózatok, a szállítmányozás infrastruktúra és a digitalizációs szektor. Emellett a kezdeményezés célja, az európai belső piac fejlesztése oly módon, hogy csökkenteni a fennálló különbségeket. Az elnevezés sajnálatos módon a két világháború között Intermarium geopolitikai elképzelés szimbolikájára épít, amely több érintett szereplőben rossz érzéseket keltett, de az ő kételyeiket hamar sikerült eloszlatni.

Az Amerikai Egyesült Államok jelentős kőolaj és gázexport piaci szereplővé vált, azáltal, hogy feloldották a nyersolajra vonatkozó exportkorlátozó szabályozást, illetve a technológiai fejlődéssel valóságos tényezővé vált a cseppfolyósított földgáz készletek Európába szállítása. Ez új lendülettel töltötte meg az amerikai-európai tárgyalásokat, és Washington érdeke Közép-Európa infrastrukturális fejlődése, a nyugathoz képest kialakult versenyhátrány ledolgozása. Az amerikai üzleti érdek miatt szükség lett új gázvezeték hálózatokra, vagy legalábbis a diverzifikációt elősegítő interkonnektorokra, cseppfolyósított gázszállítmányokat (liquified natural gas, a továbbiakban: LNG) fogadni képes terminálokra. Egyszóval szükség lett infrastruktúrára, amely Oroszország vállalatának érdekétől független, az észak-déli interkonnektivitás javítására, a Krk-i és Świnoujście-i tengeri kikötőknél létesített LNG terminálok összekötésére a Balti-, Adriai és a Fekete-tenger által közrefogott

régió szárazföldi területekkel.¹ Sokan Unió ellenességgel vádolták a regionális együttműködés kezdetben, mivel szembefordíthatja a régi és új tagállamokat, de az első Dubrovnikban rendezett találkozó óta mindig megerősítik a felek, hogy nem ez a céljuk. Egy uniós kezdeményezéseket kiegészítő és nem azokkal versenyre kelő programként tekintenek a HTK-ra.²

2018-ban a Románia rendezett HTK csúcstalálkozót, amely során a tagállamok 27 különböző elsődleges projektet fogadtak el a szállítmányozás, energetika és digitális infrastruktúra-fejlesztés területén. A fórum jelentőségének növekedését mutatta az is, hogy a tagállamokon kívül megfigyelőként jelen volt az Európai Bizottság, a Német Szövetségi Köztársaság és az Amerikai Egyesült Államok képviselője is. A tagállamok kiemelték a térségük főbb gondjait, kezdve az elöregedésen keresztül a kisméretű piacokból fakadó versenyhátrányon át az egyoldalú energiatülszórásig. Mindezen bajokon segíthet egy olyan újfajta együttműködés, mint a HTK, amely elsődlegesen az összeköttetést javítja, segíti a versenyképességet a digitalizáción keresztül és új befektetőket vonz a térségbe.³

A részes országok ugyan hasonlóak néhány dologban, mégis számos különbséget fedezhetünk fel gazdasági szerkezetük, méretük, lakosság számuk vonatkozásában. Emiatt a HTK valójában többsebességű együttműködésnek bizonyult a kezdetek óta, példaként kiemelhető, hogy míg néhány ország már eurozóna tag, addig számos HTK ország ragaszkodott nemzeti valutájához.

¹ David Morris: The Three Seas Initiative: A European answer to China's Belt and Road?, *Lowy Institute*. 26 October 2020. <<https://www.lowyinstitute.org/the-interpretor/three-seas-initiative-european-answer-chinas-belt-and-road> > Accessed: 14 December 2020.

² Tomas Strazay: Regional cooperation formats in CEE and their Relation to the V4. In: Stepper Péter (ed.) *Central Europe and the Visegrad Cooperation: Historical and Policy Perspectives*. Antall József Knowledge Centre, Budapest, 2018.

³ Oana Cristina Popovici: Romania External Relations briefing: Romania was the host of the Three Seas Initiative Summit in September, China-CEE Institute. 12 October 2018. <https://china-cee.eu/2018/10/12/romania-external-relations-briefing-romania-was-the-host-of-the-three-seas-initiative-summit-in-september/> Accessed: 14 December 2020.

Az informális jelleg és az államfői egyeztetések megfelelő formátumnak tűntek, tekintettel az eltérő prioritásokra, hiszen egy szakminiszteri egyeztetésen ezek az adottságok hamar az ellentétek felszínre kerülésével fenyegettek volna. Az elnökök képesek egy-két kezdeményezésnek jelentőséget kölcsönözni a fellépésük súlyával, de ennek a jelentősége országonként eltér. nagyobb volumenű projektek megvalósításához viszont elengedhetetlen az érintett piaci szereplők minél szélesebb körű bevonása, ideérte a kormányokat, bankokat, és más pénzügyintézeteket, nemzetközi szervezeteket.⁴

A tagállamok talán másként képzelik el a HTK jövőjét, néhányan - így Magyarország, Csehország, Szlovákia - egy ötletelésre alkalmas informális fórumot látnak benne, addig mások - így Lengyelország, Horvátország és Románia - egy fontos geopolitikai eszköznél tartják. Németország szeretné, ha a HTK egy atlantista, de elsődlegesen európai gazdasági kezdeményezés maradna, amíg az amerikaiak egy Brüsszeltől, Párizstól, Berlintonól némileg független, amerikai barát piacot szeretnének kialakítani, amely vonzó lehet befektetőik számára.

A bukaresti HTK csúcstalálkozó apropóján rendeztek egy üzleti fórumot is, ahol több mint 600 résztvevő tárgyalhatott energetikai és szállítmányozási üzleti lehetőségekről. Ennél is nagyobb jelentősége volt, hogy a tizenkét tagállamból hatan aláírtak egy szándéknyilatkozatot, miszerint a jövőben létre kívánják hozni egy beruházási alapot.⁵

⁴ Tomas Strazay: Regional cooperation formats in CEE and their Relation to the V4. In: Stepper Péter (ed.) *Central Europe and the Visegrad Cooperation: Historical and Policy Perspectives*. Antall József Knowledge Centre, Budapest, 2018.

⁵ Oana Cristina Popovici: Romania External Relations briefing: Romania was the host of the Three Seas Initiative Summit in September, China-CEE Institute. 12 October 2018. <https://china-cee.eu/2018/10/12/romania-external-relations-briefing-romania-was-the-host-of-the-three-seas-initiative-summit-in-september/> Accessed: 14 December 2020.

Lengyelország és Románia mellett a balti államok is erőteljesen támogatják a kezdeményezést, amely számukra nemcsak üzleti, hanem geopolitikai projekt is egyben, és erősíti a transzatlanti kapcsolataikat, ezáltal közvetetten a biztonságukat. A lengyel energiabiztosági érdekek magától értetődők, csökkenteni kívánják az oroszoktól való függőségüket. Tallin felajánlotta 2019-ben, hogy a Ljubljánban rendezett találkozó után, ők szervezik meg a következő HTK csúcst, ami végül a koronavírusjárvány miatt egy virtuális államfői értekezlet lett. A litvánok erősíteni kívánták a projekt multilaterális jellegét, meghívták a találkozóra az Európai Bizottság elnökét, Jean-Claude Junckert, a német elnököt, Frank-Walter Steinmeiert, és Rick Perry amerikai energetikai minisztert. Gitanas Nausėda litván elnök, elődjéhez hasonlóan szintén kiemelte a geopolitikai aspektus fontosságát.⁶

Lengyelország és Románia támogatták a befektetési alap ötletét, és a két ország együtt felajánlott 500 millió eurót annak költségvetéséhez. Ezen kívül további 9 tagállam ajánlott fel 20-20 millió euró nagyságrendű hozzájárulást, amit kiegészítettek még egyéb források. Az alapnak így 913 millió euró kezdőtőkéje gyűlt össze. Keith Krach, a gazdasági növekedésért és energetikáért felelős amerikai államtitkár bejelentette, hogy az USA hajlandó 850 millió euró értékben támogatni a kezdeményezést, ha a tizenkét közép-európai ország együtt képes összerakni egy 3,4 milliárd eurós költségvetést. „Minél többet invesztálnak az egyes országok, annál nagyobb beruházási összeget ajánlunk fel mi is,” emelte ki Krach.⁷ Az alap pénzügyi működését egy londoni

⁶ Linas Eriksonas: Lithuania external relations briefing: Lithuania explores the deepening cooperation through the Three Sea Initiative, China-CEE Institute. 16 November 2020. <https://china-cee.eu/2020/11/16/lithuaniaexternal-relations-briefing-lithuania-explores-the-deepening-cooperation-through-the-three-sea-initiative/> Accessed: 14 december 2020.

⁷ Nikola Đorđević: Three Seas Initiative Investment Fund gets US boost, *Emerging Europe*. 20 October 2020. <<https://emerging-europe.com/news/three-seas-initiative-investment-fund-gets-us-boost/>> Accessed: 14 December 2020.

beruházási alapkezelő, az Amber Infrastructure fogja irányítani, amelynek igazgatója Gavin Tait szintén részt vett a tallini csúcson, és a cége nevében felajánlott egy 10 millió eurós hozzájárulást a kezdéshez.

KOMPLEMENTARITÁS, VAGY VERSENGÉS?

2020 végén már lehetőségünk van érdemi következtetéseket levonni az elmúlt öt év tapasztalataiból. Ezidáig lezajlott öt államfői találkozó, tizenkét tagállam, két megfigyelő állam részvételével, és létrejött egy 1 milliárd eurós költségvetésű beruházási alap, amely infrastruktúrafejlesztő projekteket támogat. Ez több mint a semmi, de még mindig messze van attól, hogy kulcsszereplő legyen igazán nagy infrastrukturális beruházások esetén, amelyekről köztudott, hogy rendkívül költségesek. A kezdeti projektek célja valójában tehát inkább az, hogy sikerességük által további magánbefektetőket vonzzanak a régióba, legyenek azok bankok, hitelintézeteket, vagy jelzálogkezelők.

Olyan globális nagyhatalmak számára, mint az USA vagy Kína, a V4 régió mindig is kicsinek számított, és a nagyobb együttműködési formákkal akartak tárgyalni. Emiatt a V4 országok számára a HTK-ben való részvétel valós hozzáadott értéket képvisel, és nem jelent redundanciát. Egyes ágazati együttműködési területeken belül a szinergiákat is lehet erősíteni a V4 és a HTK tárgyalási formátumok között. Bizonyos infrastrukturális projektnél a már létező V4+ tárgyalások alkalmazás kifejezetten hasznos segítség lehet a magánszektor számára is.⁸

⁸ Tomas Strazay: Regional cooperation formats in CEE and their Relation to the V4. In: Stepper Péter (ed.) *Central Europe and the Visegrad Cooperation: Historical and Policy Perspectives*. Antall József Knowledge Centre, Budapest, 2018.

Ezek fényében felmerülhet a kérdés, hogy Közép-Európában milyen szerepet szánunk a Három Tenger Kezdeményezésnek. Sokszor kiemelték az államfők a komplementaritás fontosságát, különösen az EU projektek (TEN-T) vonatkozásában, de ez az előzékeny és barátságos hozzáállás nem magától értetődő Kína esetében. Peking egyre komolyabb erőfeszítéseket tesz, hogy befolyást szerezzen a közép-európai üzleti életben. Így létrehozta a 16+1 (később 179+1) tárgyalásokat 2012-ben Budapesten, hogy promotálja az új Selyemútban rejlő lehetőségeket és erősítse a kétoldalú kereskedelmet.

A kínai közvetlen működőtőke beruházás (foreign direct investment, a továbbiakban: FDI) egyre nagyobb szerepet játszik a Nyugat-Balkán országokban. Szerbiában és Montenegróban a GDP 20%-át is meghaladja a kínai FDI, illetve 4-5%-át teszi ki Észak-Macedóniában, Szlovéniában és Magyarországon is. Nem meglepő, hogy az olyan nagyléptékű fejlesztések, mint a Belgrád-Budapest vasútvonal fejlesztése politikailag és gazdaságilag is kiemelten fontos az érintett országokban. Szerbiában 10.67 milliárd, Magyarország 5.88 milliárd dollár az és kínai FDI beáramlás. Ugyanez Romániában csak 2.11 milliárd, Lengyelországban 2.28 milliárd, Horvátországban 700 millió dollár.⁹ Értelemszerűen ez utóbbi három számára az atlanti kapcsolatok érdekesebbek lehetnek, de ehhez mindenképp érdemes megvizsgálni, hogy mekkora mértékű amerikai tőkeberuházás jelent meg a térségben.

Szerbiában az amerikai FDI nem haladja meg az évi 200 millió dollárt évente.¹⁰ Magyarországon, ha az amerikai

⁹ Moldicz Csaba: Hungary external relations briefing: The emerging alternative to the 17+1 cooperation? The Three Sees Initiative's role in the Hungarian Foreign Policy, China-CEE Institute. 4 November 2020. <https://china-cee.eu/2020/11/04/hungary-external-relations-briefing-the-emerging-alternative-to-the-17-1-cooperation-the-three-sees-initiatives-role-in-the-hungarian-foreign-policy/> Accessed: 14 December 2020.

¹⁰ 2019 Investment Climate Statements: Serbia. *US Department of State*. <<https://www.state.gov/reports/2019-investment-climate-statements/serbia/>> Accessed: 14 December 2020.

külgügyminisztérium által közzétett FDI stock adatokat nézzük, akkor évi 7.1 milliárd dollárnyi a tőkeberuházás.¹¹ Ez hozzávetőlegesen a teljes FDI beáramlás 10%-át teszi ki egy évben. Romániában, amely az egyik leginkább atlantista irányvonalat követi, az éves amerikai FDI 3.6 milliárd dollár volt 2017-ben¹², de ugyanebben az évben, Lengyelország esetében ez az érték meghaladta a 12 milliárd dollárt.¹³ Horvátországba csak 83.4 millió dollárnyi befektetés érkezik az Amerikai Egyesült Államokból, de ez a 7 %-át teszi ki az összes külföldi tőkeberuházásnak, ami 1.2 milliárd dollár.

Ezeket a számokat elnézve, nem meglepő hogy miért az utóbbi három ország igyekszik amerikai üzleti szereplőke térségbe vonzani, és miért nincs erre ilyen mértékben szüksége a többi részes államnak. A politikai elkötelezettség nagyban függ attól, hogy mennyire jelentősek lesznek a pénzügyi felajánlások a különböző állami és piaci szereplők részéről. Az első egy milliárd dollár értékű amerikai felajánlás a HTK Alap számára nagyon ígéretes. Az viszont továbbra is kérdéses, hogy ezt követi-e majd az a további 3 milliár dollár, aminek a sorsáról a Biden-kormányzatnak kell döntenie, és ha igen, akkor milyen feltételeket szabnak a lehívásához.

AMERIKA ÉRDEKEI A HTK-VAL KAPCSOLATBAN

¹¹ 2019 Investment Climate Statements: Hungary. US Department of State. <<https://www.state.gov/reports/2019-investment-climate-statements/hungary/>> Accessed: 14 December 2020.

¹² 2019 Investment Climate Statements: Romania. *US Department of State*. <<https://www.state.gov/reports/2019-investment-climate-statements/romania/>> Accessed: 14 December 2020.

¹³ 2019 Investment Climate Statements: Poland. *US Department of State*. <<https://www.state.gov/reports/2019-investment-climate-statements/poland/>>

Közép-Európa jellemzően nincs az amerikai külpolitika homlokterében. Az Obama kormány a defenzív realista alapvetésektől vezérelve¹⁴ odafigyelte a számára biztonságpolitikai szempontból jelentős régiókra, így Kelet-Európára is, de elsősorban a Közel-Keletre és Kelet-Ázsiára. Másrészt a stratégiaileg kevésbé jelentős térségekből viszont elkezdte a kivonulást (Líbia, Szíria, Afganisztán), illetve az európai ügyek is fokozatosan vesztek jelentőségükből az Ázsia felé fordulás politikájának meghirdetése után.

Két terület maradt fontos, a védelempolitika, és az energiabiztonság. Obama elkezdte határozottabban számon kérni az európai partnerek védelmi hozzájárulását a NATO költségekhez, és határozottan kérte, hogy kis és nagy államok egyaránt fordítsák legalább a GDP 2%-t a saját védelmükre. A Trump-kormányzat még erősebben kifejezte igényét az egyenlőbb teherviselés kapcsán, és az európai országok nagy része valóban elkezdett jelentősebben hozzájárulni a szövetség működéséhez. A kelet-európai országok folytatták a régi szovjet időkből származó eszközpark lecserélését¹⁵, és a modern NATO kompatibilis haderő felépítését. Elsőként a baltiak, majd a lengyelek kezdték el a haderőmodernizációt, végül Magyarország is bejelentett komoly fejlesztéseket a Zrínyi 2026 program keretében.¹⁶

A Trump-kormányzat eltérő külpolitikát folytatott, mint elődei és a multilateralizmussal szemben azokat a kétoldalú megállapodásokat részesítette előnyben, amelyek szerinte Amerika világpolitikai elsőségét erősítették. Emiatt több

¹⁴ Thomas Juneau: The Obama administration, defensive realism, and American foreign policy in the Middle East, *Comparative Strategy*. 2020/4.

¹⁵ Rada Péter–Stepper Péter: The Hungarian Perspective on NATO, in: Baranyi Tamás Péter–Stepper Péter: *NATO in the 21st century: A Central European Perspective*, Antall József Knowledge Centre, Budapest, 2019. 172-194.

¹⁶ Stepper Péter: Magyarország hozzájárulása a NATO működéséhez, *Fókuszban*. 2019/2. 115-119.

hagyományos partnerében bizalmatlanság alakult ki, így kifejezetten Németország vezetésében, de az új helyzetben látott lehetőségek miatt Közép-Európa üdvözölte a megváltozott amerikai gondolkodásmódot.

Magyarországot sokáig hanyagolták az amerikai elnökök, de Trump érdeklődését a kormány igyekezett hasznosítani. Az újraéledő geopolitikai versengés miatt a térség a középpontba került ismét.¹⁷ A republikánusok megértették, hogy miért fontos az országoknak azon szuverén képessége, amivel saját értékeiket képesek előtérbe helyezni, és ez által érdekeiket érvényesíteni, ez volt maga az America first politika lényege. A kisállamoktól sem vitatták el ezt a jogot, habár világosan látták, és éreztették is a hatalmi képességek különböző mértékéből fakadó helyzet mibenlétét. Nem kívánták ideológiai feltételezések miatt megmondani a térség vezetőinek, hogy miként kormányozzák államaikat, de a kétoldalú egyeztetések során kemény, a saját üzleti érdekét előtérbe helyező tárgyalópartnernek bizonyultak. Az Orbán kormány pozitívan látta a helyzet megváltozását, a magyar miniszterelnököt 2019-ben meghívták a Fehér Házba,¹⁸ és magasrangú amerikai diplomaták is többször látogattak el Budapestre, mint korábban valaha. Még ha a magyar diplomáciának korlátozott maradt is a lobbijereje, legalább a hangját meghallották Washingtonban. Ezek a diplomáciai gesztusok mind üzleti érdekeket képviseltek, de létre is jött néhány védelmi képességeket fejlesztő üzleti megállapodás. A Kongsberg-Raytheon NASAMS rendszerével elnyert egy 410 millió euró értékű pályázatot, amivel Magyarország a légvédelmét fejleszti.

¹⁷ Rada Péter–Stepper Péter–Vladár Veronika: A regionális biztonság összefüggései, *Biztonságpolitikai Szemle*, 2020/2. 1-6.

¹⁸ Budapest Business Journal: Trump receives Orbán in White House. Budapest Business Journal. 15 May 2019. <<https://bbj.hu/politics/foreign-affairs/visits/trump-receives-orban-in-white-house>> Accessed: 14 December 2020.

Magyarország gesztusokat tett az amerikaiak által is aktívan támogatott HTK Alap felé, amikor felajánlott a többi országgal együtt egy 20 millió eurós összeget a költségvetéshez.

Lengyelország NATO csatlakozása előtt a németek jelentették a szövetség keleti határát, de ez drasztikusan megváltozott 1999 után. Varsó ma már követeli Washington figyelmét és támogatását, hiszen határországgként, az orosz fenyegetés elleni végvárként identifikálja magát. Trump támogatásáról biztosított a legnyeleket, ami jól mutat 2016-os varsói látogatás, illetve Duda elnök fogadása a Fehér Házban épp a lengyel elnökválasztás hajrájában 2020-ban. Egyértelmű, hogy Obama számára sem volt teljesen érdektelen Európa, de a demokrata vezetést leginkább a szövetség hitelességének a megőrzése, és a defenzív realista szempontok (költségcsökkentés és erőkitérés) vezéreltek. Ebbe a politikába belefért, hogy rendszeresen bírálják a kelet-európai szövetségesek kormányait eltérő értékrendjük miatt, és az amerikai külpolitikát inkább az elvek, mint a biztonsági érdekek vezérelte a térségben. Ehhez hasonló helyzetet várhatunk a megválasztott Joe Biden elnöktől is. Viszont látni kell, hogy Biden számára is fontos a térség stabilitása. Szükséges a jó kapcsolat a régió vezetőivel, hogy ellensúlyozni tudja az orosz és kínai befolyást.

Bizonyos közép-európai projektek segítették ezt a szándékot, kifejezetten azok, amelyek célja az orosz energiatülszórás csökkentése, és a kínai kereskedelmi alternatívák, így az Új Selyemút háttérbe szorítása. Emiatt várható, hogy a HTK kétpárti támogatása megmarad az amerikai Kongresszusba, amely nemrég fogadott el egy határozatot, a jövőben folyósítandó 300 millió dolláros amerikai kormányzati hozzájárulásról.

A HTK tárgyalások segíthetnek beindítani az infrastruktúra fejlesztési üzletágat, de ehhez további magántőkét kell a térségbe

vonzania.¹⁹ A HTK Befektetési Alapot már 12 ország és sok magánbefektető is finanszírozza, az Amerikai Egyesült Államot nyilvánosságra hozott egy 1 milliárd dollár értékű²⁰ felajánlást, amit akkor folyósít a US Treasury, ha a közép-európai partnerek megfelelő mértékben növelik a saját hozzájárulásukat az alap költségvetéséhez.

KÖZÉP-EURÓPA ÉRDEKEI A HTK KAPCSÁN

A közép-európai országok hagyományosan alulfejlett infrastruktúrával rendelkeznek, és energiainport tekintetében egyoldalú függőségben élnek. A kínai beruházások segíthetik a vasúthálózat fejlesztését, hogyha ezek az építkezések lehetővé teszik, hogy az Új Selyemúton át a kínai termékek eljussanak a konstanzei kikötőből Európába. Az észak-déli összeköttetés fejlesztése lehet, hogy valóban a Közép-Európai országok érdeke, de a félelem a hosszútávon költséges kínai hitelkonstrukcióktól elbizonytalaníthatja a feleket. Olcsónak tűnő hitelekkel, de agresszív üzletpolitikával Kína Afrikában fel tudott vásárolni jónéhány iparágat, de Európában ugyanez nem fog menni ilyen egyszerűen. Oroszország relatíve olcsó fosszilis energiahordozóakt tud kínálni, kifejezetten földgázt, sokféle vezetéken át Európába. Szerbiában 2021-ben fogják átadni a Török Áramlat balkáni szakaszát, amely nemcsak Oroszországot köti össze Ukrajnát elkerülve Törökországgal, hanem most már majd onnan Bulgárián és Szerbián keresztül képes gázszállításra Magyarország és Horvátország felé is.

¹⁹ Central European Visions conference organized by Antall József Knowledge Centre available at <<https://www.youtube.com/watch?v=RI9wWMEMn6o>>

²⁰ Atlantic Council: US commits \$1 billion dollars to develop Central European infrastructure. Atlantic Council. 15 February 2020. <<https://www.atlanticcouncil.org/news/press-releases/us-commits-1-billion-dollars-to-develop-central-european-infrastructure/>> Accessed: 4 November 2020.

Az amerikai politikai vezetők sokat kritizálták ezeket a projekteket, hangsúlyozva, hogy kizárólag geopolitikai érdekeket szolgálnak, és nem jelentenek valós gazdasági kedvezményt az országok számára, nincs értelme a létező vezetékek számát növelve, alternatív útvonalába fektetni az orosz gázexport számára. Ez a geopolitikai narratíva azonban kevésbé hatja meg azon európai országok vezetőit, amelyek úgy érzik, hogy kötelességük garantálni az olcsó orosz gáz árszínvonalát a lakosságnak. Viszont ha az USA nem geopolitikai és ideológiai érveléssel próbálkozik, hanem belép az európai piacokra, mint versenyképes kihívója az orosz energiaforrásoknak, akkor szívesen üzletet kötnek majd vele a térség vezetői. Az ő számukra is vonzóbb²¹ egy megbízható nyugati, demokratikus értékeken nyugvó gazdaságfejlesztési projekt, mint a pártállami kínai vezetés, vagy Putyin ígéretei. Ez részben magyarázza, hogy miért növekedett meg az érdeklődés a HTK Alap, és az újonnan elfogadott kísérleti projektek kapcsán 2018 után.

A legtöbb kelet-európai ország számára a legnagyobb gondot a programok lassúsága jelenti, jó példa erre a Via Carpathia, aminek az egyes szakaszainak a megépítése sajnos még mindig várat magára, pl. Lengyelországban. Viszont a legtöbb V4 ország, a csehek kivételével támogatja a HTK Alap felállítását, és 20-20 millió euróval hozzá is járultak a kezdeti program beindításához. Azt viszont látni kell, hogy egyelőre csak három projekt zárult le a negyvenkilencből.

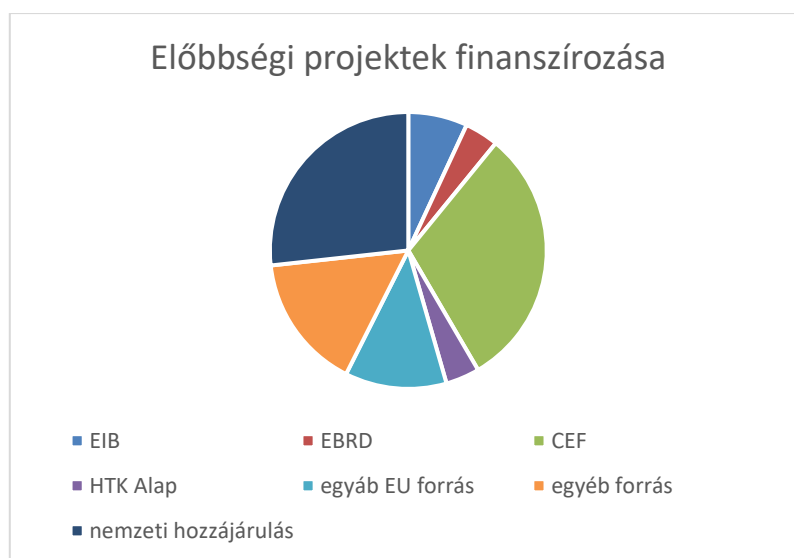
Magyarország	17
Horvátország	17
Lengyelország	10
Lettország	9

²¹ Rada Péter–Stepper Péter: A geopolitika újraéledése és a Három Tenger Kezdeményezés, Biztonságpolitikai Szemle. 2020/2. 1-7.

Szlovénia	7
Románia	6
Észtország	5
Litvánia	5
Szlovákia	4
Bulgária	3
Csehország	1

1. ábra HTK elsőbbségi projektek országok szerint.
Forrás: <https://projects.3seas.eu/report>

Horvátország, Lengyelország, Lettország, Szlovénia, és talán némi meglepetésre Magyarország adta bel a legtöbb elsőbbségi projektre a támogatási igényét, amíg Csehország, Bulgária és Szlovákia visszafogottan vett részt ebben. Az elsőbbségi projekek számára 62.87 milliárd eurót különítettek el, amelyek különböző donorok felajánlásaiból tevődnek össze. A költségvetés 4%-át a HTK Alap állja, 4%-át az EBRD, 7%-át az EIB, 12% jön más uniós forrásokból, 31% a CEF-től, 16% pedig egyéb forrásokból.

2. ábra Az elsőbbségi programok költségvetése. Forrás:
<https://projects.3seas.eu/report>

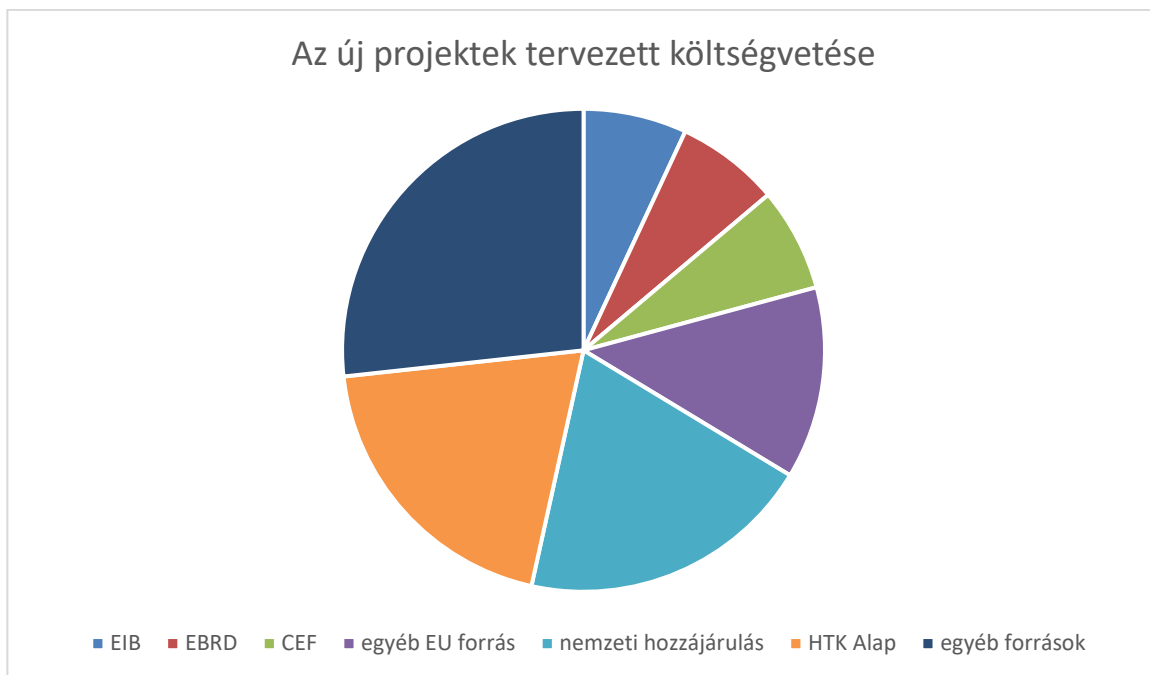
A közlekedési infrastruktúra fejlesztés (57%) volt a legmeghatározóbb szektor az elsőbbségi projektek között, amit az energetikai fejlesztések (27%), és a digitizáció (16%) követett. A

HTK Alap szerepe fontosabbnak tűnik az új projektek esetében, amiket 2020-ban jelentettek be. Ezeknek a költségvetése 22.62 milliárd euró, és Magyarország, Lettország, Szlovénia, Litvánia, valamint Lengyelország vesznek részt benne.

Magyarország	16
Lettország	8
Szlovénia	2
Litvánia	2
Lengyelország	1

3. ábra Új projektek országok szerinti bontásban.
Forrás: <https://projects.3seas.eu/report>

Az új projektek 40-40%-ban fókuszálnak energetikára és közlekedésre, 20%-a pedig a digitizációhoz kötődik. A finanszírozásuk aránya eltér az elsőbbségi projektektől, a nemzeti hozzájárulás alacsonyabb (20%), az egyéb (főleg amerikai) források aránya (27%) pedig magasabb, ahogy a HTK Alap hozzájárulása aránya is jelentősebb (20%), mint a másik esetben.

4. ábra Az új projektek tervezett költségvetése. Forrás: <https://projects.3seas.eu/report>

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

2014 óta a HTK egy homályos elképzelésből egy valós üzleti lehetőséggé nőtte ki magát. Közép-Európának még így is sok tennivalója van, ha komolyan folytatni kívánja a megkezdett utat. Elsősorban

- folytatni kell a magántőke bevonását, főleg olyan intézményekét, mint az Európai Beruházási Bank, az EBRD és társaik.
- Támogatnia kell a HTK Alapot és összeszedni azt a 3 milliárd dollár mértékű összeget, ami feltétele az 1 milliárd dollár értékű amerikai támogatás lehívásának.
- Oda kell figyelnie a tágabb geopolitikai összefüggésekre, és körültekintően értelmezni a kínai és orosz terjeszkedéssel kapcsolatos aggodalmak pontos okát.
- Reális célkitűzéseket kell megfogalmazni, túl sokat sem lehet várni egy alig 6 éves kezdeményezéstől.
- Sikereket kell felmutatni, és jelezni, hogy a megvalósult projektek sikeressége a HTK-nak (is) köszönhető.

Van potenciál a HTK-ban hosszútávon, de ehhez szükség van arra, hogy

- megmaradjon a kétpárti támogatása a projektnek az Amerikai Egyesült Államokban

- nem idegenítse el Közép-Európa nyugat-európai partnereit és az Európai Uniót
- megfelelően kommunikálják a célokat, vagyis azt, hogy a HTK nem egy oroszellenes és Kína ellenes politikai eszköz, hanem egy gazdasági program, ami segíti Közép-Európa infrastrukturális felzárkózását és biztonságát.

ESSZÉ

AZ ENSZ BÉKEFENNTARTÓK FELELŐSSÉGRE VONÁSÁNAK KÉRDÉSE AZ ÁLTALUK ELKÖVETETT SZEXUÁLIS BŰNCSELEKMÉNYEKÉRT

Kiss Anikó²²

²² Kiss Anikó jelenleg a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Nemzetközi és Európai Tanulmányok Kar, Nemzetközi Igazgatási alapszakának másodéves hallgatója. Kutatási területe az ENSZ békefenntartók felelősségre vonása az általuk elkövetett szexuális bűncselekményekért

ABSZTRAKT

A tanulmány középpontjában az ENSZ békefenntartók által elkövetett szexuális bűncselekmények állnak és az ezzel járó következmények. Azt vizsgálom, hogy mit is jelent pontosan maga a jelenség, milyen hatással volt az áldozatokra, továbbá szó lesz a békefenntartók felelősségre vonásának kérdéséről. A cikk kitér az említett törvénytelen cselekedetek jogszabályi hátterére és a legnagyobb botrányal járó, 2015-ös Közép-afrikai Misszióra (MINUSCA) is. Az ENSZ missziókban békefenntartók által elkövetett szexuális bűncselekmények elterjedése az ENSZ, a nem kormányzati szervek és a nemzetközi szervezetek sikertelenségét mutatja. Amikor az emberek segítséget várnak, és a békefenntartók ezt kihasználva követnek el alapvető emberi jogokat sértő cselekedeteket a legkiszolgáltatottabb helyeken és helyzetekben, jogosan merül fel a kérdés, van-e joga a sok humanitárius tevékenysége mellett az említett tettek elkövetésére. A válasz egyértelműen nem. Az alábbi írásban arra a kérdésekre keresem a választ, hogy mit tett eddig és mit tehet az ENSZ, ha a sikeres misszió ilyesfajta problémákkal társul? Sikeresnek mondható-e a misszió, ha mellette, több sérült áldozattal jár, köztük gyermekekkel is. Mi a fontosabb, a civilek védelme vagy a Szervezeté, egyáltalán lehet-e ennyire leegyszerűsítve vizsgálni a problémakört?

Kulcsszavak: Immunitás, ENSZ békefenntartók, szexuális bűncselekmények, Közép-afrikai Misszió (MINUSCA)

A SZEXUÁLIS BŰNCSELEKMÉNYEK JELENSÉGE

Az ENSZ békefenntartók által elkövetett szexuális bűncselekmények a missziók alakulása óta súlyos problémája a Szervezetnek. Az ENSZ szerint „szexuális bűncselekmény minden olyan tényleges vagy megkísérelt tett, amely a sérülékenységet, a különböző hatalmat és bizalmat használja ki szexuális célokra, beleértve - de nem kizárólagosan - a pénzbeli, szociális vagy politikai okból történő szexuális kizsákmányolást”²³. A szexuális zaklatást, pedig a következőképpen határozza meg, „Tényleges vagy fenyegetett szexuális jellegű behatolás erővel vagy egyenlőtlen, vagy kényszerítő körülmények között”²⁴. Természetesen nem új probléma az ENSZ békefenntartók ilyen fajta magatartása. Több jelentés került napvilágra, amelyek kiemelik a békefenntartók bordélyházakban, prostitúcióban és emberkereskedelemben való részvételét, valamint az általuk elkövetett nemi erőszakot és szexuális zaklatást nők és gyermekek ellen. Számos esetben a békefenntartók további problémát hoztak a nők és gyermekek szexuális bántalmazásával, ezáltal is növelve a terrort. A szexuális bűncselekményektől az erőszakig az ENSZ békefenntartók rendszeresen botrányba keveredtek továbbra is büntetlenül.²⁵

Egy erőszakról szóló állítás felmerülése esetén szembesülnünk kell a büntetlenség, az elszámoltathatóság és a végrehajtás hiányának akadályával, mind a szexuális erőszak megelőzésében, mind pedig az áldozatok igazságszolgáltatásában. Az áldozatok sérülékenységét kihasználva elkövetett szexuális bűncselekmények a bizalom alapvető megsértésének a

²³ *A szerző saját fordítása*, Secretary-General's Bulletin, Special measures for protection from sexual exploitation and sexual abuse, ST/SGB/2003/13, 2003.10.09., 1. cikk

²⁴ u.o.

²⁵ Sophia Genovese, Prosecuting U.N. Peacekeepers for Sexual and Gender-Based Violence in the Central African Republic, 43 Brook. J. Int'l L. 609 (2018)

legsúlyosabb módja. Az ENSZ békefenntartás története során számos alkalommal követtek el szexuális zaklatást azok az emberek, akiket a béke fenntartásáért vagy éppen helyreállításáért küldtek. Az elkövetett tettek gyakorisága és súlya a békefenntartás gyengeségét mutatja. Amikor embereket küldünk fegyveres konfliktus vagy bizonytalan helyzetű államok területére azzal a céllal, hogy megvédjék a helyieket, alapvető elvárás tőlük, hogy ők ne ártsanak.

Szexuális bűncselekményekről szóló állítások 1993-ban kerültek napvilágra a Kambodzsai Misszió (UNTAC)²⁶ során, ahol a kambodzsai prostituáltak száma több, mint háromszorosára nőtt, a misszió előtti helyzethez képest. A prostitúció széleskörű elterjedése erőszakot és lányok szexuális zaklatását vonta maga után, valamint nők számoltak be arról, hogy „békefenntartó ügyfelek” sokkal kegyetlenebbek, mint maguk a kambodzsaiak. Az ENSZ misszió vezetője tagadta az ügy jelentőségét, azt tanácsolta a békefenntartóknak, hogy ne egyenruhában látogassák a bordélyházakat, valamint 800 000 óvszert szállítottak az országba a HIV terjedésének megelőzése érdekében.²⁷ 1995-ben ismét megjelent a probléma Bosznia Hercegovinában, ahol nők és lányok egyaránt szex rabszolgává váltak az ENSZ békefenntartók által látogatott bordélyházakban és később azok a békefenntartók részt vettek szexuális célú emberkereskedelemben is. Ezt követően bejelentések érkeztek, hogy ENSZ személyzet zaklatott és zsákmányolt ki helyi lányokat és nőket menekülttáborokban, Guineában, Sierra Leonében és Libériában. Az OIOS²⁸ 2001-es felülvizsgálata során megerősítette, hogy a szexuális

²⁶ United Nations Transitional Authority in Cambodia (February 1992 - September 1993); <https://peacekeeping.un.org/mission/past/untac.htm>.; letöltve: 2019.06.03.

²⁷ Olivera Simic, *Regulation of sexual conduct in UN peacekeeping operations* (New York: Springer, 2012), p. 41.

²⁸ Office of Internal Oversight Services - the United Nations (ENSZ Belső Ellenőrzési Hivatala)

kizsákmányolás és zaklatás jelensége elterjedt.²⁹ Olyan jelentések kerültek napvilágra, melyben egy 17 éves lány keveredett szexuális kapcsolatba civil békefenntartókkal iskolai felszerelésért cserébe és fiatal fiúkat erőszakoltak meg Sierra Leonében. A nem kormányzati személyzet tagjai nagy kegyetlenséggel megerőszakolták a lányokat. Valamint szexért cserébe élelmiszert biztosítottak és a teherbe ejtett áldozatokért nem vállaltak felelősséget.³⁰ Mindezek mellett olyan jelentések is érkeztek, melyekben Dominikai Köztársaságból származó nők szex kereskedelméről számoltak be Haitin. A szexuális kizsákmányolás Haitin is jelentős problémát jelentett.³¹

A 2015-ös Közép-afrikai Misszió (MINUSCA)³² a nemzetközi közösség hatalmas felháborodását váltotta ki. Számos jelentés érkezett, hogy nők és gyerekek százait zaklatták szexuálisan és erőszakoltak meg a békefenntartók.³³ Köztük két fiatal lány volt, akiken csoportosan követtek el erőszakot. A tizennyolc éves lány pénzt és ételt keresett volna, de a békefenntartók megfenyegették, hogy megölik, ha ellenkezik. A tizennégy éves lány pedig a körülmények áldozata. Továbbá kiszivárgott egy olyan belső jelentés is, mely szerint Franciaországból, Csádból és Egyenlítői Guineából érkező békefenntartók erőszakoltak meg nyolc és tizenöt év közötti hajléktalan, éhező fiúkat, mondván, hogy elmenekültek

²⁹ UNSG, 'Investigation into sexual exploitation of refugees by aid workers in west Africa', A/57/465, 2002, pp. 9–11.

³⁰ Jasmine-Kim Westendorf And Louise Searle: Sexual exploitation and abuse in peace operations: trends, policy responses and future directions, *International Affairs*, 2017, 368-369.o.

³¹ Athena R. Kolbe, MSW PHD*: 'It's Not a Gift When It Comes with Price': A Qualitative Study of Transactional Sex between UN Peacekeepers and Haitian Citizens, *Stability: International Journal of Security & Development*, 2015., 4(1): 44, 2.o.

³² United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission In The Central African Republic (2014-) <https://peacekeeping.un.org/en/mission/minusca>, letöltve:2019.06.03.

³³ Human Rights Watch (HRW), *Central African Republic: rape by peacekeepers* (Nairobi, 4 Feb. 2016), <https://www.hrw.org/news/2016/02/04/central-african-republic-rape-peacekeepers>.

a biztonságot nyújtó menekülttáborból. Az ENSZ missziókban elkövetett törvénytelen cselekedetek igen nagy törést okoztak az ENSZ hírnevén, és az érintett területeken is. Egy-egy ilyen eset után nehéz tisztelettel nézni az ENSZ békefenntartók munkájára, abban az esetben is, ha több százezer embert mentettek meg. Az ENSZ békefenntartók munkája nélkül több ország nem tartana ott, ahol ma tart. Sajnos az érintett áldozatok is elmondhatják ugyanezt magukról.³⁴

MEGSZÓLALNAK AZ ÁLDOZATOK

Miután kiszivárgott egy-egy jelentés elég nehéz az áldozatok vallomásaival is alátámasztani. 2003-ban az ENSZ Főtitkár zéró toleranciát hirdetett és megtiltotta a békefenntartóknak, hogy szexért cserébe ételt, pénzt és egyébeket adjanak. Azonban ez sem állította meg a békefenntartókat a további szexuális bűncselekményektől. Sok esetben az áldozatok, a szégyen, a büntetlenség és a megbélyegzés miatt nem is mernek kiállni magukért. Más esetekben, például gyermekeknél az is előfordul, hogy nem értik, hogy mi történt velük. Problémát jelentenek ezeken a területen a körülmények, az iskoláztatás hiánya és egyéb korlátozó tényezők is. Az alapvető dolgok hiánya, a dokumentációk átláthatatlansága súlyos problémákat eredményezhet, ami miatt nem látnak az áldozatok más kiutat, vagy éppen tehetetlenek. A következőkben a Haiti Misszió (MINUSTAH)³⁵ során szexuális bűncselekményt elszenvető anonim áldozatokkal, a közép-afrikai misszió áldozataival és a kelet-timor-i nemzeti, nem kormányzati

³⁴ Jasmine-Kim Westendorf And Louise Searle: Sexual exploitation and abuse in peace operations: trends, policy responses and future directions, *International Affairs*, 2017, 370.o.

³⁵ United Nations Stabilization Mission In Haiti (June 2004 - October 2017)
<https://peacekeeping.un.org/en/mission/minustah> letöltve:2019.06.03.

szerv munkatársaival készített interjúkból olvashatunk részleteket.³⁶

„Nem álltam rá készen, hogy szexuális kapcsolatot létesítsek vele, nagyon nem. De nem mondhattam nemet. Neki nem. És ő tudta ezt. Ha nemet mondasz egy hatalommal rendelkező embernek, amúgy is el fogja venni, amit akar. Nincs jogod nemet mondani. Azt se mondhatom, hogy erőszak volt. Nem erőszakolt meg. De nem voltam szerelmes és ő sem szeretett. Nem volt romantikus. Könnyen választhatott volna másik lányt. Csupán én voltam az első, akivel találkozott, amikor megérkezett.”³⁷ (18 éves)

„Nem tettem volna, ha lett volna más lehetőség, hogy fizessem a gyermekem iskoláztatását. Ő az életem. Bármit megtennék, hogy jobb élete legyen, mint nekem, és ahhoz iskolába kell járnia.”³⁸ (27 éves)

„Ha más iskolás lányok tudnák, hogyan fizetem a tandíjam, szégyenkeznék. Azt mondom, hogy a családom küldi a pénzt Montreálból. Nincsen rokonom ott. Azért mondom, hogy megértsék, hogyan fizetem a tandíjat. Múlt héten még nem volt iskolai egyenruhám, most van, és ezzel magyarázom. Amint befejezem az iskolát, nem csinálom ezt tovább. Egyelőre azonban csinálom, mert muszáj.”³⁹ (19 éves)

„Egy nő, aki pénzt kap szexért cserébe így szakmai tudást szerezhet. Meg tudja fizetni az oktatást és lesznek lehetőségei. Egy

³⁶ Sabrina Karim, Kyle Beardsley: Explaining sexual exploitation and abuse in peacekeeping missions: The role of female peacekeepers and gender equality in contributing countries, *Journal of Peace Research* 2016, 101-102.o.

³⁷ Athena R. Kolbe, MSW PHD*: 'It's Not a Gift When It Comes with Price': A Qualitative Study of Transactional Sex between UN Peacekeepers and Haitian Citizens, *Stability: International Journal of Security & Development*, 2015., 4(1): 44, 2.o.

³⁸ u.o. 13.o.

³⁹ u.o.13.o.

*menekülttáborban nincsenek lehetőségek. Bolond lenne ezt visszautasítani.*⁴⁰ (22 éves)

*„Egy nő, aki ezt csinálja, az összes gyermekét el tudja küldeni iskolába. Akkor is, ha tíz gyermeke van, mind iskolába tud járni. De egy nő, akit csak feleségül vesznek, adósságokat örököl. Nem garantált, hogy egy gyermeke is iskolába tud menni.”*⁴¹(24 éves)

*„Ha házas vagy, csak egy emberre támaszkodhatsz. Ha pénzért csinálod, akkor van egy ember, aki fizeti a lakbért, van egy ember, aki fizeti a ruhákat, vagy egy, aki az ételt és van egy, aki az iskolát. Mindig meg lesz, amire szükséged van. A békefenntartók nem bánják, ha osztozniuk kell egy nőn. Nem lesznek féltékenyek, mint a helyiek.”*⁴² (21 éves)

*„Egy normális kapcsolat a bizalomról és az örömről szól, nem csak szex és pénz.”*⁴³ (31 éves)

*„Amikor vele vagyok, azt kell tennem, amihez ragaszkodik. Butaság ellenkezni egy katonával és nem azt tenni, amit követel tőled. Ő fel van fegyverkezve. Szerencsés vagy, ha nem erőszakol meg. Helyette nyájas szavakat használ és pénzt és ruhákat ad neked.”*⁴⁴ (23 éves)

*„Ha problémám van és a békefenntartó fizetés nélkül távozik, vagy lerészegedik és megfenyeget, ha megyek a bázisra panaszkodni, kivel fogok tudni beszélni? Ők beszélnek a nyelvünket? Nem, küldenek valakit, aki beszél, és ott dolgozik. Szerinted őt fogja érdekelni, hogy néhány békefenntartó dühös lett és felpofózott? Gondolod, hogy a főnökét bajba fogja keverni?”*⁴⁵(25 éves)

⁴⁰ Athena R. Kolbe, MSW PHD*: 'It's Not a Gift When It Comes with Price': A Qualitative Study of Transactional Sex between UN Peacekeepers and Haitian Citizens, Stability: International Journal of Security & Development, 2015., 4(1): 44, 14o.

⁴¹ u.o.13.o.

⁴² u.o.

⁴³ u.o.14.o.

⁴⁴ u.o.16.o.

⁴⁵ u.o.19.o

„Az ENSZ személyzete a helyi nők ellen is követ el erőszakot, és néhányuk együtt is marad az áldozattal, és miután gyermekük lesz, felelőtlenül elhagyja. A timori lányok és nem kormányzati szervek tiltakoztak az effajta viselkedés ellen. Így az UNMIT⁴⁶ zéró toleranciát hirdetett az összes ENSZ személyzetnek, aki részese volt, vagy akinél csak felmerült a szexuális bűncselekmény gyanúja. De végül ez csak formalitás nekik. Zéró tolerancia, és aztán, mi történik utána? Nem egyértelmű. Elmennek, és sosem tudod meg mi történt.”⁴⁷ (Nemzeti nem kormányzati szerv személyzeti tagja)

„A békefenntartó egyenruhában volt, fegyverrel. Sétáltam és hirtelen egyikőjük megragadott a karomnál fogva, a másik pedig letépte a ruháimat. Berángattak a magas fű közé és az egyik leszorította a karomat, míg a másik lefogta a lábam és megerőszakolt. A katona szorosan tartotta a karommal a számat, hogy ne tudjak kiabálni, de még mindig képes voltam rá. Emiatt kellett elfutniuk, mielőtt a másik katona is meg tudott volna erőszakolni.”⁴⁸

Mindent összevetve tisztán látszik az áldozatok kiszolgáltatottsága és rendszer hiányosságai is. Nem egyértelmű, hogy pontosan kinek a védelmét szolgálja, hiszen ha ellenszolgáltatást kérnek valamiért cserébe, az már nem ajándék. Az áldozatok szavaiból látszik, hogy a legtöbb esetben nincs más választásuk. A túlélésért küzdenek. Annyira szegény körülmények között élnek, hogy fel sem fogják, miért rossz az, amit csinálnak. Az ENSZ békefenntartók hatalommal való visszaélése és kegyetlensége a rendszer hibáját mutatja, viszont az, hogy

⁴⁶ Az ENSZ főtitkár különleges megbízottja

⁴⁷ Sarah Smith: Accountability and sexual exploitation and abuse in peace operations, Australian Journal of International Affairs, 2017, 414.o.

⁴⁸ Sophia Genovese, Prosecuting U.N. Peacekeepers for Sexual and Gender-Based Violence in the Central African Republic, 43 Brook. J. Int'l L. 618-619.o. (2018)

elképzelhetetlen tetteket követnek el azok, akiknek meg kellene védeni és segíteni az áldozatokat, az már nem csak a rendszer, de az emberiség bukását is. A Közép-afrikai Misszió során napvilágra kerülő állítások szerint lányokat kényszerítettek kutyával szexuális kapcsolatra kilenc dollárért, és brutálisan megalázták őket, azt már nem kellene tudniuk büntetlenül megúszni.

AZ IMMUNITÁS KÉRDÉSE

Az immunitás vagy más néven mentesség kérdése mindig is nagy jelentőséggel bírt a nemzetközi kapcsolatokban, különösen az ENSZ missziók során.⁴⁹ Fontos megjegyezni, hogy a magyar jogirodalom használja az immunitás és a mentesség kifejezést is. A mentességet általában személyekre, az immunitást külföldi államok viszonylatában szokták alkalmazni. A két fogalom viszont szinonima, amelyek háttérében az államok szuverén egyenlőségének nemzetközi jogi alapelve áll.⁵⁰ A mentesség nem csak az állami szerveket illeti meg, hanem a nemzetközi jogi személyiséggel rendelkező nemzetközi szervezetek polgári és katonai személyzetét, ezáltal az ENSZ személyzetét is. Az ENSZ Alapokmány⁵¹ 105. cikke a következőképpen határoz a mentességekről. „1. *A Szervezetet mindegyik tagjának területén megilleti a céljainak eléréséhez szükséges kiváltságok és mentességek. 2. Az Egyesült Nemzetek tagjainak képviselőit és a Szervezet tisztviselőit szintén megilletik a Szervezettel kapcsolatos feladataik független ellátásához szükséges kiváltságok és mentességek. 3. A Közgyűlés a jelen cikk 1. és 2. pontjának*

⁴⁹ Rada, Péter, *Rebuilding Failed States* (2007), URL: <http://130.203.136.95/viewdoc/download?doi=10.1.1.408.5708&rep=rep1&type=pdf>

⁵⁰ Ádány Tamás Vince: Megjegyzések a diplomáták személyes mentességeiről a Goodfriend ügy margójára, Pázmány Law Working Papers 2015/10

⁵¹ Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya San Francisco, 1945. június 26.

*alkalmazása tekintetében a részletek meghatározása iránt ajánlásokat tehet, vagy e célból az Egyesült Nemzetek tagjainak egyezmények kötését javasolhatja.*⁵² A békefenntartók nagy részét a küldő államok adják, ennél fogva a békefenntartók mentessége elsősorban a küldő államok mentessége, és ez utóbbi továbbra is elszámoltatható az általa végzett ellenőrzés alatt elkövetett jogellenes cselekményekért. Azonban a gyakorlatban aligha beszélhetünk tényleges felelősségre vonásról.

A nemzetközi jogban jelenleg fennálló immunitás szerkezete a felelősség hiányát eredményezi és segít a békefenntartóknak a mentesség árnyékába húzódni. Az elszámoltathatóság teljes hiánya büntetlenséget eredményez. Az ok, amiért nem működnek a szabályok, hogy számos helyen nincsenek is helyi hatóságok vagy nem képesek a felelősségre vonásra, az ENSZ-nek pedig nincs meg a hatalma, hogy nyomozzon minden ilyen jelentés alkalmával. Annak érdekében, hogy megpróbáljuk megérteni, hogy miért tudnak a békefenntartók ilyen tetteket elkövetni felelősségre vonás nélkül, több szempontot is figyelembe kell venni. Először is a már említett jogszabályi hiányosságokat és kiskapukat, a fogadó állam kulturális különbségeit, a békefenntartók mentális egészségét valamint az immunitás kérdését. Továbbá azt is fontos megjegyezni, hogy az 1946-os ENSZ Egyezmény V. cikk 20. bekezdése és a VI. cikk 23. bekezdése⁵³ szerint, a Főtitkár megfoszthatja a tisztviselőt az őt megillető mentességektől, ha az immunitása akadályozza az igazságszolgáltatás menetét és ez az ENSZ érdeksérelme nélkül megtehető.⁵⁴

Megkülönböztetünk katonai és civil békefenntartókat. Mindkettő kategóriának megvannak a hiányosságai, ha a

⁵² Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya, 105. cikk

⁵³ Convention On The Privileges And Immunities Of The United Nations, 13 February 1946, <https://www.un.org/en/ethics/pdf/convention.pdf>, letöltve: 2019.06.03.

⁵⁴ Convention On The Privileges And Immunities Of The United Nations

felelősségre vonásra kerül a szó. Elméletben a békefenntartóknak nem szabadna büntetlenül megúszniuk a szexuális zaklatással és egyéb törvénytelen cselekedetekkel összefüggő tetteket, azonban a gyakorlatban ez nem ilyen egyszerű. Ahhoz, hogy átlátható legyen a probléma meg kell különböztetnünk a civil és a katonai békefenntartót, ugyanis a különböző békefenntartókra különböző szabályok vonatkoznak.⁵⁵ A civil békefenntartók mentességet élveznek a bírói igazságszolgáltatás alól minden olyant tettért, amit munkájuk során követnek el. A civil békefenntartók nemzetközi köztisztviselők, akik teljes mentességet élveznek a nemzeti bíróságok előtt. Az ENSZ 1946-os egyezményének V. cikke a Kiváltságokról és Mentességekről rendelkezik a civil békefenntartókról.⁵⁶ A civil békefenntartókat a funkcionális immunitás illeti meg, miszerint mentességet élveznek minden hivatalból történő eljárás alól, történjen az írásban vagy szóban. Vannak olyan bűncselekmények, amik eltűnnek a funkcionális immunitás alatt, például egy ittas vezetés, azonban a nemi erőszak és a hozzá hasonló tettek már nem. Szintén problémás terület, hogy ami elméletben működik, az a gyakorlatban meg tud e valósulni, tehát az ENSZ tudja-e működtetni az funkcionális immunitás rendszerét. Jelen állás szerint a civilekre vonatkozó funkcionális immunitás abszolút immunitásként működik.⁵⁷

A békefenntartók másik csoportja a katonai békefenntartók, akikre nem azok a szabályok érvényesülnek, mint a civil békefenntartókra. Jelen tanulmány szempontjából a katonai békefenntartókon van a nagyobb hangsúly. A katonai békefenntartók a küldő államuk kizárólagos joghatósága alá tartoznak bármi olyan tettükért, amit békefenntartóként követnek

⁵⁵ Rosa Freedman *UNaccountable: A New Approach to Peacekeepers and Sexual Abuse*, *The European Journal of International Law* Vol. 29 no. 3, 2018, 966-968.o.

⁵⁶Convention On The Privileges And Immunities Of The United Nations

⁵⁷ u.o.

el. Elméletben, ha civil békefenntartók követnek el erőszakot, akkor a helyi hatóságok járnak el az ügyben, mivel a bűntettek elkövetése nem része a békefenntartók munkájának. A katonai békefenntartókat azonban a küldő államnak kellene felelősségre vonni tetteiért. Ők azok, akiket nem közvetlenül az ENSZ küld egy misszióhoz, hanem a saját államuk. Tehát a saját államuk ellenőrzése alatt állnak és a fogadó állam nem gyakorolhat joghatóságot az általuk elkövetett bűncselekményekért. A küldő állam fenntartja a kizárólagos joghatóságot a katonái felett és vállalja, hogy gyakorolja azt az általuk elkövetett bűncselekmények felett, habár abszolút immunitást élveznek a fogadó államban. A büntetőeljárást akkor kezdeményezheti a fogadó állam, ha a katona katonai büntetőbírósi eljárás alatt áll és a helyi hatóságok átadták, vagy ha a katona katonai bíróság vagy nemzeti bírósága elé kerül a saját államában. Minden esetben a küldő állam dönt a békefenntartó sorsáról. Ezzel kapcsolatban is számos problémát említhetünk. Az országok gyakran nem vonják felelősségre a katonáikat politikai okokból. Sokszor nem gyakorolják ezt a jogot a küldő államok, ha mégis, akkor is olyan akadályokba ütköznek, mint a bizonyítékok hiánya vagy a politikai következményektől való félelem. Látható, hogy elméletben úgy alakították ki a rendszert, hogy felelősségre vonhatóak legyenek a békefenntartók a törvénytelen cselekedeteikért, azonban a gyakorlatban ez nem működik problémamentesen. A gyakorlatban az ENSZ nem fosztja meg a békefenntartót az őt megillető mentességtől és katonákat általában büntetlenül visszaküldik hazájukban és az ügyeket annyiban hagyják.⁵⁸

⁵⁸ Rosa Freedman *UNaccountable: A New Approach to Peacekeepers and Sexual Abuse*, *The European Journal of International Law* Vol. 29 no. 3, 2018, 968-970.o.

A FELELŐSSÉGRE VONÁS LEHETŐSÉGEI

Az ENSZ békefenntartó tevékenysége az egyik leghatásosabb eszköz, hogy segítsen a fogadó államoknak a háborútól a békéig vezető út kiépítésében. Az ENSZ békefenntartói béketeremtő támogatást és biztonságot nyújtanak az országoknak. Az ENSZ békefenntartók felelősségének kérdése a gyakorlatban elég összetett, mivel több tényező befolyásolhatja, hogy mi miért történik valójában. A békefenntartók által elkövetett szexuális bűncselekményekről számos jelentés került napvilágra és az ENSZ több lépést is tett ennek felszámolására, viszont a felelősségre vonás kérdése a mai napig nem tisztázott. 2013 és 2015 között több száz jelentés került napvilágra a Közép-afrikai Misszió során elkövetett szexuális kizsákmányolásról és zaklatásról. Ezeket a tetteket francia békefenntartó követték el nagyrészt. Voltak közöttük civil és katonai békefenntartók egyaránt. Hatalmas botrányjal járt a misszió, hiszen az állítások szerint az elkövetett tetteket nagy kegyetlenséggel hajtották végre, nem csak nők, de gyermekek ellen is. Ráadásul felelősségre vonás ezekért a kíméletlen dolgokért nem történt. A felelősségre vonásnak különböző módjai lehetnek, azonban a békefenntartók felelősségének a kérdése eléggé érzékeny terület. Az első esetben az ENSZ vonja felelősségre a békefenntartót. Itt máris több problémába ütközhetünk, mivel az ENSZ-nek nincs saját büntetőbírósága. Továbbá a békefenntartók a küldő ország teljes joghatósága alá tartoznak, miszerint csak a küldő állam dönt a saját katonái sorsáról minden esetben. A második lehetőség, hogy a fogadó állam végzi el a felelősségre vonást. Azonban a békefenntartókat megillető immunitás miatt ez sem lehetséges. A harmadik lehetőség, ami a jelenlegi gyakorlatban él az, hogy a küldő állam vonja felelősségre a békefenntartót. A negyedik lehetőség, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróság vonja felelősségre a

bűnelkövetőt. Végül pedig hibrid bíróságot is fel lehet állítani a felelősségre vonás érdekében. A korábbi tények bizonyítják, hogy az említett felelősségre vonási lehetőségek közül egyik sem működik kellő hatékonysággal.

ÖSSZE G Z É S

Az ENSZ békefenntartók felelősségre vonása máig problémás terület és ingoványos talajon mozog. Az ENSZ-nek nincs saját hadserege, így a küldő államok embereivel dolgozik. Azonban a küldő államok nem a legjobb embereiket fogják küldeni, hiszen azokra a saját országban van szükség. Azonban az ENSZ-nek szüksége van katonákra, abban az esetben is, ha az államok nem a legképzettebb katonáikat küldik ki a missziókra. A küldő állam felelősség vállalása is megkérdőjelezhető, ugyanis egyik állam sem ismerné be szívesen azokat a szörnyűségeket, amiket katonáik követtek el. Abban az esetben, ha netalán tán vállalná, akkor is ott az immunitás és a bizonyíthatóság kérdése, ennek köszönhetően az államok nem tesznek lépéseket a felelősségre vonás érdekében. Továbbá a bűncselekmények bizonyítása is nehéz. Példaként említhető, hogy egy nyolc éves kislány vagy épp kisfiú, aki sosem tanult meg írni és olvasni, és azt sem tudja mit csináltak vele, nem fog tudni, és nagy eséllyel nem is fog feljelentést tenni. Az áldozatoktól az is kiderült, hogy sokan nem is értik miért rossz, ha ételért és az oktatásért cserébe ők is nyújtanak valamit, pedig ezen a dolgoknak mindenki számára elérhetőnek kellene lennie. Az ENSZ szerepe bonyolult, hiszen közvetlenül nem tud cselekedni a történetek kivizsgálása érdekében. Mindent összevetve az ENSZ békefenntartók szexuális bűncselekményért való felelősségre vonása összetett probléma, melyre mai napig nem született hatékony fogható megoldás.

ESSZÉ

A ZRÍNYI 2026 HONVÉDELMI ÉS
HADERŐFEJLESZTÉSI PROGRAM: EGY
IDŐUTAZÁS A MAGYAR HADERŐNEK

Kripkó Ádám

ABSZTRAKT

30 éve történt a rendszerváltás, amely fordulópont volt nemcsak Magyarország történelmében, de a Magyar Honvédség számára is. A 21. sz. egy modern, globalizálódó világ, melyben napi szinten jelenhetnek meg új, a nemzetközi biztonságot fenyegető kihívások és veszélyek, melyekre Magyarország, mint NATO, és mint EU tagállam korszerű és innovatív megoldásokkal próbál reagálni. A Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program ezekre a kihívásokra nyújt olyan megoldásokat, melyek nagy hatékonysággal képesek ezekre reagálni, emellett olyan átfogó reformokat fognak megvalósítani, amely mind minőségi, mind mennyiségi mutatókban javítani fogja a Magyar Honvédség helyzetét. Számos terület érintve van, így egy nagyon komplex, és nagy kiadásokkal járó programról beszélünk. Kifejezetten a haditechnikai fejlesztések vannak a középpontban, de a humán tényezők is kiemelt szerepet kapnak. Előreláthatólag a program 2026-ra, Szigetvár ostromának 460. évfordulójára teljesíti a leírtakat. Ez a lépés nem volt meglepő, hiszen a közép- és kelet európai országokban ugyanígy indultak meg haderőfejlesztések és fegyverkezések. Publikációmban szeretném bemutatni részletesebben a Zrínyi 2026-ot és várható eredményeit, következményeit.

BEVEZETŐ

A Magyar Honvédség lassan 2 évszázada működik és van jelen. Elmondható, hogy a magyar haderő nyújtotta megélhetés, biztonság és presztízs az Osztrák-Magyar Monarchia idejében volt a legnagyobb. A két világháború közötti, illetve a második világháborút követően a katonai pálya nem vált olyan megbecsültté, és nem tükrözte azokat az értékeket és gondolkodásmódot, amely a mai professzionális haderőkre jellemzőek. A hidegháború és az államszocializmus nem hagyta érintetlenül az akkor még Magyar Néphadseregnek nevezett Magyar Honvédséget⁵⁹ (a név tükrözte a marxista-leninista ideológia térnyerését a katonai szférában is). A katonai felső vezetés, és az egész hadsereg számára nem volt biztosítva a politikai mentesség, így nagyon sokszor egy katona beosztását és helyét a Néphadseregben meghatározta az, hogy milyen viszonyban állt az állampárttal.

A társadalom és a fegyveres erők közötti viszony létfontosságú egy állam számára. A honvédelem pedig olyan terület, amely nélkülözhetetlen egy állam optimális funkcionálásához. Ehhez elengedhetetlen a megfelelő és cselekvőképes haderő, és egy társadalom, amely megérti és támogatja a honvédelemhez kötődő tevékenységeket. A mai magyar társadalom viszonylag vegyes érzelmekkel beszél a mostani Magyar Honvédségről. Azok, akik még 2004 előtt töltötték be 18. életévüket, kötelesek voltak sorkatonai szolgálatot teljesíteni. A hidegháború történései miatt szükség volt állandó haderőre, mely képes fellépni a Varsói Szerződés ellenségei ellen, de mivel az a konkrét konfliktus sosem

⁵⁹ Rada, Péter, 30-20-15 and the Changing World. BIZTPOL AFFAIRS 7 : 1-2 pp. 6-21. (2019); Stepper, Péter, Rada, Péter, The Hungarian Perspective on NATO. In: Tamás, Péter Baranyi; Péter, Stepper (szerk.) NATO in the 21st Century: A Central European Perspective. Budapest: Antall József Tudásközpont (2019) pp. 172-194

következett be, így sokan fölöslegesnek és értelmetlennek gondolták a szolgálatot. Sok olyan rémtörténetet hallani olyanokról, akik akár a saját megcsonkításukkal, vagy baráti viszonyban lévő orvostól kapott igazolásukkal megúszták a szolgálatot. Az akkori magyar társadalomban kialakult egy bizonyos fajta ellenszenv: olyan követelések és gondolatok is megfogalmazódtak, melyek majd csak később, a rendszerváltás után kaptak hangot. 1989-től bekövetkezett a rendszerváltás Magyarországon, és mint újdonsült liberális demokráciában elvárt, a hadsereg polgári irányítás alá került; biztosítva volt a közszolgálatra jellemző politikai mentesség, de ettől függetlenül a megfelelő alkotmányos keretek között a Honvédséget a politikum irányította.⁶⁰

A Szovjetunió felbomlása után Magyarország megkezdhette betagozódását az euro-atlanti integrációba, így az elkövetkezendő néhány évszamos olyan változást hozott, amelyekből még ma is profitál Magyarország. 1999-ben másik két volt szocialista állammal: Csehországgal és Lengyelországgal együtt csatlakoztunk az Észak Atlanti Szerződés Szervezetéhez, amely a Varsói Szerződés ellenpólusa volt, így megtettük az első nagy lépést ahhoz, hogy erősítsük európaiságunkat és elköteleződésünket egy olyan szövetségi rendszernek, amely a kollektív védelem elvére alapszik. Később, 2004-ben 10 állam egyikeként részei voltunk a legnagyobb Európai Unió bővítésnek, így számos olyan gazdasági és politikai lehetőség nyílt meg Magyarország számára, amely szinte már elengedhetetlen ahhoz, hogy az ország biztos gazdasági alapokon álljon, hiszen a gazdasági

⁶⁰ Stepper, Péter, Rada, Péter, The Hungarian Perspective on NATO. In: Tamás, Péter Baranyi; Péter, Stepper (szerk.) NATO in the 21st Century: A Central European Perspective. Budapest: Antall József Tudásközpont (2019) pp. 172-194

teljesítőkéesség nagyban befolyásolja a hadi kiadásokra költendő összegeket.

A PROGRAM KEZDETE

A Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderőfejlesztési Programot 2016-ban jelentette be dr. Simicskó István honvédelmi miniszter. Kijelentette, hogy egy olyan átfogó és alapos haderő-fejlesztési programot fognak végrehajtani 10 éven belül, amely érinteni fogja a Magyar Honvédség személyi állományát, haditechnikai eszközeit, Magyarország hadi- és hadügyre fordított kiadásait, a Magyar Honvédség és a magyar társadalom közötti viszony javítását és a NATO-tagságunkból fakadó kötelezettségvállalásoknak való megfelelést. „Egy hadseregnek ahhoz, hogy el tudja látni a feladatát, és a legmagasabb szinten garantálja a biztonságot, folyamatos felkészülésre, képességekre, technikai eszközökre van szüksége. A Magyar Honvédség feladata, hogy az országvédelmi terveknek megfelelően ezeket a képességeket fenntartsa, fejlessze.”⁶¹

A program a nevét a szigetvári hősről, Zrínyi Miklós várkapitányról kapta. A névadás erős szimbolikával rendelkezik, hiszen Szigetvár ostromának 450. évfordulóján került bejelentésre a program, kifejezve ezzel a haza iránti elkötelezettséget, az önfeláldozást és a hősiesség fontosságát. A haza védelme egy nemzet legfontosabb ügye, és ennek a programnak az egyik célja az is, hogy a Magyar Honvédség képes legyen akár egyedül is visszaverni bármilyen agresszortól jövő támadást

A Haderőfejlesztési program rengeteg területet érint. Terminológiailag a katonai erő két részre osztható: egy

⁶¹ honvedelem.hu, Letöltés ideje: 2019.05.27,
https://honvedelem.hu/files/files/108409/zrinyi2026_190_190_7.pdf

humánerőforrás-bázisból és fegyverzeti-haditechnikai eszközök részéből tevődik össze, ezért a programot is ugyanígy fel lehet osztani 2 részre.

A humánerőforrás és személyi állomány

A katonák nélkül nincs Honvédség, így fontos kiemelni azt, hogy a magyar fegyveres erők tagjai nagyban befolyásolják nemcsak a presztízsét az adott szervnek, hanem a teljesítményét is. A Magyar Honvédség jelenlegi létszáma 30 000 fő körül van: ezekbe beleértendő a tiszti, altiszti, legénységi, honvédtisztjelölti, honvéd altisztjelölti és közalkalmazotti (honvédelmi alkalmazottak) állomány. A program minden humán terület feltöltöttségét növelné, így a létszám közelítene a 40 000 főhöz, nem említve a 20 000 tartalékost, illetve azokat a dolgozókat, akik elsősorban a rendelkezési állományban, illetve az egészségügyi szervezetben helyezkednek el.

Jelenleg a hivatásos állományt felsőoktatási intézményekben képzik. A honvédtisztjelöltek képzése egyedülállóan a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző karán történik, ahol a tisztjelöltek 8 szemeszteren át tanulnak, melynek fele a közös, alapfelkészítő ismereteket adja át a hallgatóknak, majd az utolsó két évben specializációt választva valamilyen szakcsapathoz vagy fegyvernemhez kerülnek. A honvédaltiszti képzés a szentendrei Altiszti Akadémián történik, a képzés ideje a tisztjelöltekéhez képes elég rövid: egy 18 hetes altiszti tanfolyamot és egy 20-24 hetes szakmai felkészítést követően, gyakorlatilag egy év elteltével valamilyen hivatásos altiszti beosztásba kerülnek valamelyik alakulatnál.

A tartalékos rendszer olyan újítás, amely a 2004-ben felfüggesztett sorkatonai szolgálat egy modernebb újragondolása. A rendszer sokfajta újítást hozott, de ennek a célja civil lakosság és

Magyar Honvédség közelebb hozása, hiszen a tartalékosság kifejezetten azoknak az egyéneknek szól, akik idejük, munkájuk vagy egyéb tevékenységeik miatt nem tudják teljes mértékig ellátni a katonai teendőiket. A tartalékosság is 3 különböző variációban született meg. Vannak Védelmi Tartalékosok, Önkéntes Területvédelmi Tartalékosok és Önkéntes Műveleti Tartalékosok. A Védelmi Tartalékosok hajtják végre a különböző katonai objektumok őrzését, védését. Az Önkéntes Területvédelmi Tartalékosok teszik majd ki a 20 000 fős tartalékot, amely pótolja, kiegészíti a hivatásos és szerződéses állományúak munkáját és létszámát. Az eredeti elképzelés szerint a 20 000 fő a 19 megyéből és a fővárosból álló kötelékekből fog összetevődni, ugyanakkor ez nem valósult meg elsőre, és a nagyon eltérő arányú jelentkezések miatt jelenleg növekvő tendenciával, de így is csak 8000 fő az, aki jelenleg a tartalékos állományba tartozik, így az a jelenlegi elképzelés, hogy járásonkénti kialakítást fognak alkalmazni, amely már csak századszintű kötelékeket jelent a megyei ezredek helyett. Az Önkéntes Műveleti Tartalékosok pedig nincsenek helyi szintekre lekötve, az országon belül bárhol bevethetőek.

Mivel a program célja a katonai pálya vonzóbbá tétele, így a programban szó van mind a hivatásos, mind a szerződéses állományú honvédek illetményemeléséről, illetve számos más, olyan juttatásról, amelyből nemcsak a katona, hanem családja is profitál. Mivel a katonai életpálya több lemondással jár, mint más, privát szférában végzendő munka (nem véletlen hívják hivatásnak) így rengeteg támogatás jár azoknak a családoknak, melyekben valamelyik vagy mindkét szülő a Magyar Honvédség tagja. A program rátér a hadiárva és özvegyek támogatására is.

Annak érdekében, hogy a társadalom jobban megismerhesse a Honvédség működését, középiskolákban van lehetőség honvédelmi ismereteket tanulni, illetve ezekből közép-, vagy akár emelt szintű

érettségit is tenni. Ezeken felül kifejezetten vannak olyan intézmények, amelyek a középiskolások katonai kiképzésével foglalkoznak. Ilyen új elem a programban a Kadét program, amely egy jobban tájékozott és a fegyveres erőkhöz közelebb álló ifjúságot tud kinevelni. Magyarország jelenlegi egyetlen tisztán katonai középiskolája a debreceni Kratochvil Károly Honvéd Középiskola és Kollégium.

Fegyverzeti—haditechnikai eszközök

A Haderőfejlesztési program legfontosabb részei a haditechnikai fejlesztések, hiszen a változó biztonsági környezet, és a hadiiparban megjelenő modernizáció olyan kényszert teremtett a Magyar Honvédségnek, amelyre a lehető legjobb választ próbálják adni. Jelenleg rengeteg olyan beruházást kezdeményeznek, amely a Magyar Honvédség ütőképességét és bevetetőségét növeli oly módon, hogy a NATO kötelezettségvállalásainknak megfeleljünk, hiszen a szövetség ereje a tagállamok önálló erejétől függ. Fontos az, hogy a hadieszközök terén a szövetség miatt teljesüljenek azok a szükséges követelmények, melyek előremozdítják a NATO és Magyarország közötti interoperabilitás és kompatibilitás megvalósítását, hiszen, mint volt szocialista és varsói szerződésbeli tagállamnak, nehéz a NATO standardokhoz átállni és igazodni.

Magyarország, mivel nem határos egyetlen tengerrel sem, hagyományosan csak két haderőnemmel rendelkezik, így ezek fejlesztése került a középpontba. Elsődlegesen a légierő fejlesztése kezdődött meg, hiszen Magyarország tevékeny tagja azoknak a NATO műveleteknek, amelyeket a balti országok légterének védelme érdekében hajtanak végre. Ennek okán, egy évtized elteltével újra lehetőség van arra, hogy a Magyar Honvédség vadászpilótákat és légijármű-irányítókat képezzen. Így a színvonalas elméleti képzés mellett, a gyakorlati részek nívósabbá

tételéhez az elavult Jak-52-es kiképzőrepülőket helyett korszerűbb és modernebb Zlin Z-242L típusú gyakorló repülőgépet szereztek be.

A Magyar Honvédség Légierője jelenleg a svéd Saab által bérbe adott JAS 39 Gripeneket használja, amelyekről elmondható, hogy kitűnően megfelelnek azoknak a feladatoknak, amelyekre a Honvédség használja őket. Ugyanakkor sok probléma merült fel azzal kapcsolatban, hogy nem teljesen felelnek meg a nyugati- és NATO szabványnak, révén, hogy az Egyesült Államok jelenlegi, 5. generációs F-22 Raptor és F-35 Lightning II olyan műszaki felszereltséggel rendelkeznek, hogy a számukra Magyarország és a NATO között fennálló megállapodás szerinti *Host Nation Support* nem teljesen megfelelő a számukra. . A Zrínyi 2026 keretén belül nem kerülnek leszerelésre a Gripenek, sőt, Magyarország meghosszabbítja lízingszerződését a svéd céggel, így majd csak a program befejeztével jár le a szerződés. A 4 és feledik generációs Gripenek esetében, azért, hogy jobban teljesíteni tudjuk szövetségi kötelezettségeinket, az Egyesült Államoktól fogjuk beszerezni az új fegyverzetet a vadászipülőkhöz a szabványosítás előremozdításának érdekében. „A légvédelem terén a MISTRAL M2 típusú közeli légvédelmi rakétákat fogják modernizálni, illetve további kis- és közepes hatótávolságú rakétakomplexumokat fognak beszerezni.”⁶²

Jelenleg 1000 magyar katona szolgál külföldön, vagy vállal valamilyen szolgálatot egy misszióban. Ezért kiemelkedően fontos Magyarország számára, hogy a külföldön lévő katonákat biztonságosan haza tudják szállítani. 2 olyan, személy- vagy akár eszközszállításra is alkalmas repülőgépet sikerült vásárolni, amelyek képesek mind polgári, mind katonai feladatokat ellátni.

⁶² honvedelem.hu, Letöltés ideje: 2019.05.27,
https://honvedelem.hu/files/files/108409/zrinyi2026_190_190_7.pdf

Az An-26-os szállító repülőgépek helyett Airbus A319 típusú légi járműveket vásároltunk, amelyek számos légi szállítási modullal rendelkeznek. Természetesen a katonák és a szövetség számára legfontosabb modul, a MEDEVAC modul is bemutatásra és fejlesztésre kerül. Ezeken felül kisebb jelentőséggel ugyan, de egy DASSAULT FALCON 7X is beszerzésre került, amely eredeti célját tekintve üzleti utakra készült, így arra engedhetünk következtetni, hogy a repülő delegációk küldésére és szállítására fog szolgálni.

A repülőkre való fejlesztéseken és beruházásokon túl a helikopterflotta javítása, modernizálása szintén fontos kitétele a programnak. A jelenleg szolgálatban lévő Mi-17-es és Mi-24-es helikopterek még a szovjet korszakból valóak, de a gépek üzemidejét a Honvédség meghosszabbította. Ugyanakkor, olyan új, modernebb helikoptereket is vásároltak, amelyek megbízhatóbbak és jobban felszereltek: szintén az Airbustól 20db H145M könnyű többcélú szállítóhelikopter és H225M közepes többcélú helikopter kerül majd beszerzésre. Mind a kettő számos olyan képességgel rendelkezik, amelyeket már a harctéren is kipróbáltak és bizonyítottak. A H145M a gyorsasága és nagy manőverezhetősége miatt nagy valószínűséggel a szárazföldi erők támogatásában fog segédkezni. A H225M több olyan képességgel is rendelkezik, melyet a Magyar Honvédség kihasználhat, de ez a széles feladatképességi spektrum a harcoló erők támogatásától egészen azok mentéséig terjed.

A program 2019-es állását tekintve, jelenleg a harckocsik és szárazföldi eszközök beszerzése folyik, amelyek várhatóan 2020-ra fognak megérkezni. A leglátványosabb és legvakmerőbb beruházása, a német Bundeswehr által is használt Leopard 2 A4, illetve A7+, amelyek korunk jelenlegi legmodernebb harckocsija; a közép-európai térségben egyedülként fogjuk az Afganisztánban tesztelt harckocsikat használni. Az A7+-os modellekből 44-et,

illetve az A4-es modellből 12-öt fognak beszerezni— az utóbbi használtan kerül a Honvédséghez és tervezetten kiképzési célokra fogják felhasználni. „Legújabb verziója, a 2A7-es városi hadviselésre is optimalizált változata, a 2A7+ többrétegű kompozit páncélzattal van felszerelve, melyre moduláris védelmi rendszereket lehet építeni. A löveg képes izraeli irányított rakétákat is kilőni, a stabilizált Rheimetall-löveg pedig állítólag mozgás közben, akár öt kilométeres távolságra lévő célpontokat is el tud találni. Akár más modern harckocsik, a Leopard 2A7+ is fel van szerelve számítógépes irányítási és kommunikációs rendszerrel.” (Portfolio, 2018)

Ezek a harckocsik önmagukban nagy tűzerőt jelentenek, ami nagy ugrásnak tűnik haditechnikai szempontból, de ezt tovább lehet tetőzni, hiszen ugyanígy Németországból 24 db PanzerHaubitze 2000 típusú önjáró löveg megvásárlására és beszerzésére szánta el magát a Magyar Honvédség. Igen nagy teljesítményű eszközről beszélünk, hiszen 30-40 km hatótávolságú. „A *PzH 2000* napjaink egyik legkorszerűbb használatban lévő önjáró lövege a világon, amely 155 mm-es ágyúval rendelkezik és minden lényeges alapkövetelményt kielégít, amit egy modern csöves tüzérségi eszközzel szemben támaszthatunk.” (PGFRITZ, 2018)

Nem biztos, hogy fontos tényező lehet egy köznapi ember számára, ugyanakkor fontos megjegyezni azt, hogy mivel a harckocsik szárazföldi járművek, így nagyban igénylik az adott országban lévő infrastruktúrát. Az utak, vasutak és hidak mind alkalmasak kell, hogy legyenek arra, hogy egy adott ország a harci eszközeit elszállítsa vagy elszállíttassa. Természetesen az utak és vasutak használata nem okoz gondot, de a hidak problémát jelentenek: a jelenlegi magyar hidak még a régi, T-72 súlyára lettek optimalizálva, így, mivel az újonnan vásárolt harckocsik

nehezebbek, szükségszerű olyan eszközök beszerzése, amelyek kiküszöbölik ezt a problémát. Így a Leopardok megvásárlásánál LEGUAN hídvető járművek is beszerzésre kerülnek, amelyek segítik a harckocsik mobilitását. Ezen felül WiSENT 2 típusú harckocsi mentőkészlet is jár majd a harckocsik mellé.

A további beszerzések nem feltétlenül javítják a harci képességeket, de összességében nézve legalább annyira fontosak. Olyan járművekről van szó, amelyek személy-, illetve eszközszállítást bonyolítanak le. A magyar gyártású RÁBA H típusú terepjárók biztonságos és veszélyes körülmények között is kiválóan látják el szállítási feladataikat. Autóbuszok is beszerzésre kerültek: a CURRUS ARIES-VOLVO több célra is felhasználható, főleg személy- és sebesültszállításra. 550 db Suzuki Vitara is a Honvédséghez került. Ezeken felül műveleti területen használatos, Polaris MRZR 4 terepjáró járművek beszerzése is megindult, melyek sokoldalúak. A feladat végrehajtástól függően pedig modulárisan átalakíthatók és könnyen bevethetőek bármilyen terepen.

Fontos megjegyezni azt, hogy a jelenlegi lőfegyverek még a szocializmus ideje alatt is használatosak voltak. A Honvédségen belül használt gépkarabélyok, mesterlövészpuskák, géppuskák még a régi, szovjet szabványokhoz voltak és vannak még igazítva, amely problémát jelent a NATO-nak, mivel nem az 5.56x45-ös NATO szabvány lőszer, hanem a régi, 7.62x39-es orosz/szovjet szabványt használjuk.

Így Magyarország, annak érdekében, hogy javítsa a szövetségbe való betagozódást, és minél önellátóbb legyen lőfegyverekből, a cseh Ceská Zbrojovka Export cégtől megvásárolta olyan új fegyverek licencét, amelyek már sokkal modernebbek és jobban igazodnak a 21. századi harcászathoz. Kiskunfélegyházán fog megkezdődni az új „magyar-cseh” fegyverek gyártása, így

megkezdődhet a magyar hadiipar újjáélesztése. Az új BREN-2 gépkarabély, a Scorpion EVO-3 géppisztoly és a P-07, P-09 pisztolyok világszínvonalúra emelhetik a Magyar Honvédség lőfegyverzeti képességeit. A gépkarabély kihajtható válltámasszal rendelkezik, így ejtőernyős ugrásoknál is kiválóan helytáll, ezen felül kétoldali lehetőségű, ami annyit tesz, hogy a töltőkar bal, illetve jobb oldalra is felszerelhető. A géppisztoly könnyű súlya és kisebb mérete miatt kitűnő szűk helyeken való manőverezésekhez, amely azért fontos, mert jelenkorunk egyik legnagyobb problémája a városi harc, amelyre a Honvédség most megfelelő felszereléssel tud felkészülni. A P-07 és P-09 között nincs számottevő különbség, egyedül a fegyver mérete és a fegyvercső hossza azok, amik különböznek. Említésre méltó még, hogy megindul a katonák egyéni felszerelésének fejlesztése is, amelybe beletartozik az új, britektől megvásárolt hadi-gyakorlóegyenruha, illetve más egyéb, harcászathoz elengedhetetlen eszköz, amely bizonyos nappali és éjszakai feladatok végrehajtását könnyíti meg, illetve növeli a katona túlélőképességét is.

VÉGSZÓ ÉS ÖSSZEGZÉS

Végezetül, a Zrínyi 2026 egy vakmerő és nagyravágyó program, amely megpróbálja Magyarországot felzárkóztatni a többi, nyugat-európai szövetségeséhez. A program több milliárd forintot igényel, de ennek hosszú távú hatásai majd meg fognak látszani a nemzetgazdaságban, hiszen az újonnan vásárolt haditechnikai eszközöket fenntartani, javítani és megfelelően fejleszteni is kell. Ezen felül a 2002-es prágai NATO csúcstalálkozón egy olyan döntés született, amely szerint a tagállamok GDP-jük 2%-át kötelesek hadikiadásokra költeni, azonban kevés olyan európai ország van, amely megfelelne ezeknek a kritériumoknak. Várhatóan 2024-re Magyarország el fogja érni a 2%-os szövetségi kritériumot.

A Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program egy olyan nagyszabású program, amelynek sikeres végrehajtása nagyban befolyásolhatja a közeljövő eseményeit, hiszen a hirtelen változó biztonsági környezet kihívások elé állítja nemcsak a Magyar Honvédséget, de Magyarország egészét is. Így levonhatjuk azt a konzekvenciát, hogy az elmúlt években történt migrációs válság, a Krím- félsziget annexiója, illetve az észak ellen elkövetett kibertámadás alátámasztja azt, hogy Magyarországnak szüksége van egy olyan fegyveres erőre, amely képes reagálni és adaptálódni bármilyen fenyegetéshez és veszélyhez. Szükség van arra, hogy a megfelelő politikai és katonai vezetés mellett, olyan nagypresztízsű és képességű haderő szülessen meg, amely képes maga mellé állítani a magyar társadalmat, és képes arra, hogy Magyarország területi egységét, függetlenségét és határainak védelmét biztosítsa, illetve a NATO- és EU-tagságból eredő kötelezettségvállalásainak megfelelően, teljesíti és végrehajtja azokat a feladatokat, amelyekben részt vállal.

FORRÁSOK

<https://honvedelem.hu/cikk/113359> a hadero technikai teren i s atlepett a 21 szazadba Utolsó megtekintés: 2019.05.27

<https://www.honvedelem.hu/cikk/61339> zrinyi 2026 Utolsó megtekintés: 2019.05.27

<https://honvedelem.hu/cikk/113139> a parlament negyedev el n ovelte a honvedseg letszamkeretet Utolsó megtekintés: 2019.05.27

<https://honvedelem.hu/cikk/113378> eros utokepes hadsereget kell letrehozni Utolsó megtekintés: 2019.05.27

<https://honvedelem.hu/cikk/113595> az uj kihivasokhoz uj kep essegek kellene Utolsó megtekintés: 2019.05.27

- <https://iranyasereg.hu/page/hivatasos> Utolsó megtekintés:
2019.05.27
- <https://www.mhaa.hu/index.php/felveteli-page> Utolsó
megtekintés: 2019.05.27
- https://index.hu/belfold/2019/03/19/magyar_honvedseg_zrinyi_2026_harcokosi_leopard_2_onjaro_loveg_airbus_helikopter/ Utolsó
megtekintés: 2019.05.27
- <http://pilota.iranyasereg.hu/?about> Utolsó megtekintés:
2019.05.27
- <https://magyarnemzet.hu/belfold/lecserelhetik-a-gripen-vadaszgepeket-5370803/> Utolsó megtekintés: 2019.05.27
- <https://www.jetfly.hu/mh-59.-kecskemet/bemutattak-a-magyar-honvedseg-airbus-a319-es-repuloget> Utolsó megtekintés:
2019.05.27
- <https://airportal.hu/falcon-7x-bizjet-a-magyar-honvedseg-kotelekeben/> Utolsó megtekintés: 2019.05.27
- <https://www.airbus.com/helicopters/military-helicopters/light/h145m.html> Utolsó megtekintés: 2019.05.27
- <https://www.airbus.com/helicopters/military-helicopters/heavy/h225m.html> Utolsó megtekintés: 2019.05.27
- <https://www.portfolio.hu/vallalatok/a-vilag-egyik-legdurvabb-szupertankjabol-vesz-magyarorszag-brutalis-tuzerovel-bir-a-csataterек-szornye.308483.html> Utolsó megtekintés: 2019.05.27
- <https://wtinfo.hu/2018/12/20/pzh-2000-155mm-onjaro-tuzersegi-agyu/> Utolsó megtekintés: 2019.05.27
- <http://alert5.com/2014/08/20/hungary-upgrading-its-mistral-anti-aircraft-missiles/> Utolsó megtekintés: 2019.05.27
- https://www.napi.hu/magyar_vallalatok/indul-a-magyar-kezifegyverek-sorozatgyartasa---megszolalt-a-miniszter.683542.html Utolsó megtekintés: 2019.05.27

<https://www.origo.hu/itthon/20181211-uj-magyarorszagon-osszeszerelt-fegyvereket-kaptak-a-katonak.html> Utolsó

megtekintés: 2019.05.27

<https://www.portfolio.hu/gazdasag/orban-nem-alapozhatunk-a-nato-ra-barmilyen-hadsereg-tamadasat-ki-kell-tudnunk-vedeni.313999.html> Utolsó megtekintés: 2019.05.27

https://honvedelem.hu/files/files/108409/zrinyi2026_190_190_7.pdf Utolsó megtekintés: 2019.05.27

https://honvedelem.hu/files/files/116159/honvedseg_kiadvany_1_65x235mm_v2_6_.pdf Utolsó megtekintés: 2019.05.27

ESSZÉ

ÉSZAK-ÍRORSZÁG – HÍD NAGY-BRITANNIA ÉS ÍRORSZÁG KÖZÖTT?

Máhr Anna

ABSZTRAKT

A tanulmány Észak-Írország szerepét kívánja részletesebben is megvizsgálni arra a kérdésre keresve a választ, hogy az Egyesült Királyságbeli legkisebb tartomány betölt-e egyfajta hídszerepet Nagy-Britannia és Írország között, valamint hogy milyen történelmi és gazdasági szálak fűzik egyik, illetve másik országhoz. A 20. század véres történelme csak a bajt hozta az északír lakosságra, a köztük húzóó vallási-etnikai, de leginkább politikai ellentétek kiéleződése rendszeres erőszakos cselekményekben és elnyomásokban öltött testet. Az 1998-as nagypénteki egyezmény békét hozott a szigetekre és végre elindulhatott az északír gazdasági fejlődés. A brit-ír kapcsolatokban mindig is nagy szerepet játszott a gazdaság, 2010-re azonban ez a lendület kifulladt és az adatok alapján napjainkra egyre inkább lecsökken Észak-Írország gazdasági potenciálja. A helyzeten az sem segít, hogy az Egyesült Királyság éppen kilépni készül az Európai Unióból, amely folyamatnak az egyik és talán legkiemelkedőbb kérdése az északír-ír határ kérdése. Ezzel kapcsolatban ugyanis az a veszély áll fenn, hogy a fizikai határellenőrzés visszaállítása az elfojtott indulatokat újból a felszínre hozhatja.

Kulcsszavak: *Észak-Írország, Írország, béke, határ, gazdaság, Brexit*

BEVEZETÉS

Az Egyesült Királyság államszerkezete már önmagában is egyedinek mondható Európában, hiszen a kontinensen más ország nem bír hasonló angolszász berendezkedéssel. A Brit-szigeteken⁶³ elterülő ország négy államalkotó nemzetből – vagy ha úgy tetszik, tagnemzetből, tagországból – áll – Angliából (fővárosa London), Skóciából (fővárosa Edinburgh), Walesből (fővárosa Cardiff), valamint Észak-Írországból (fővárosa Belfast). Közülük Észak-Írország helyzete még a másik 3 államalkotó nemzetnél is különlegesebbnek mondható az országon belül, hiszen – bár jogilag a Brit-szigeten⁶⁴ fekvő Nagy-Britanniához⁶⁵ tartozik – földrajzilag az ír sziget északi felén (Ulster tartomány 6 megyéjén)⁶⁶ terül el, ennek következtében pedig több szállal kötődik Írországhoz is. Jelen tanulmány ezeket a szálakat igyekszik feltérképezni a történelmi – leszűkítve a 20. század eseményeire – és a gazdasági kapcsolatok vizsgálata által.

A következőkben tehát Észak-Írországnak Nagy-Britanniához és Írországhoz fűződő szerepének körüljárására teszünk kísérletet, azon kérdésekre keresve a választ, hogy eme államalkotó nemzet betölt-e egyfajta hídszerepet a két ország között, történelmileg és gazdaságilag milyen kapcsolatok fűzik egyik, illetve másik országhoz, valamint hogy milyen kérdések merülhetnek fel Észak-Írország helyzetében az Egyesült Királyságnak az Európai Unióból való kilépésével kapcsolatban.

⁶³ Az Egyesült Királyságot és koronafüggőségeit (angolul: British Islands), valamint Írországot foglalja magában.

⁶⁴ Földrajzi szóhasználat Nagy-Britannia területére.

⁶⁵ Anglia, Skócia és Wales alkotja összefoglaló néven Nagy-Britanniát, míg az Egyesült Királyságot eme 3 állam + Észak-Írország együttesen alkotják.

⁶⁶ Az ír sziget Ulster tartománya 9 megyéből (grófságból) áll, ebből 6 megye Észak-Írország néven az Egyesült Királyság része maradt 1922-ben kikiáltott ír függetlenség után is, 3 pedig továbbra is Írországhoz tartozik.

ÉSZAK-ÍRORSZÁG AZ EGYESÜLT KIRÁLYSÁG ÁLLAMSZERVEZETÉBEN

Érdemes figyelmet szentelni Észak-Írországnak az Egyesült Királyság államszervezetében betöltött szerepére, hiszen többfajta hatáskört fedezhetünk fel közigazgatásának működésében.

Az 1800-ban meghozott Egyesítési törvénnyel eltörölték az addig létező Ír Parlamentet és létrejött az Egyesült Királyság, amely ezen a néven tehát 1801 óta létezik. Azonban még több mint egy évszázadig a mai Írország területét is magába foglalta, egészen annak 1922-ben bekövetkezett kiválásáig.⁶⁷ Észak-Írországnak 1801 óta tehát nem volt saját parlamentje, az 1921. június 22-én megnyitott, a többségi protestáns közösség érdekeit szolgáló északír parlament pedig arról döntött, hogy a terület tartozzon az Egyesült Királysághoz.⁶⁸

Az Egyesült Királyság az államformáját tekintve alkotmányos monarchia, kormányforma szerint pedig parlamentáris monarchia. Azonban nemcsak egy parlamenttel rendelkezik, mint ahogy azt Európa többi országában megszokhattuk, hanem – mivel területi tagozódás tekintetében egy összetett, de nem föderatív, hanem devolutív államról beszélhetünk, három tagnemzetnek 1999 óta külön-külön önálló parlamentje is van, illetve működik egy központi parlament is Westminster néven, londoni székhellyel.⁶⁹ A devolutív vagy decentralizált unitárius államot határozottabb decentralizáció jellemzi, ugyanis a központi hatalom törvényhozási és/vagy végrehajtási hatásköreit – amelynek terjedelme területi

⁶⁷ RIXER Ádám: Írország közigazgatása. In: SZAMEL Katalin – BALÁZS István – GAJDUSCHEK György – KOI Gyula (szerk.): *Az Európai Unió tagállamainak közigazgatása*. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. 2011. p. 160.

⁶⁸ SZENTESI ZÖLDI László: *Véres vasárnapok. Polgárháború Észak-Írországhoz*. Budapest, Kairosz Kiadó. 2003. p. 17.

⁶⁹ Anglia esetében nincsen külön tartományi parlament, hanem a londoni Westminster tölti be Anglia tartományi parlamentjének funkcióját is.

egységenként eltérő lehet – helyi szintre ruházzák át, ahol közvetlenül választott testületek működnek, azonban ezek korlátozottabb szerepkörrel rendelkeznek.⁷⁰

A következő pontban tárgyalt, 1998. április 10-én megkötött nagypénteki egyezmény, vagyis az északír béke-megállapodás, amely véget vetett a több évtizedig tartó véres viszálykodásoknak és a mai napig garantálja az ír sziget békéjét, felállította az Északír Nemzetgyűlést (ír elnevezéssel: Stormont-ot). A belfasti székhelyű, 108 tagot számláló testület négyévenkénti megújítandó mandátumai arányos szavazati rendszerben lettek elosztva. A testület nem fogadhat el törvényeket bizonyos „kivett” vagy „fenntartott” (azaz később átruházható) tárgykörű ügyekben. Előbbi tárgykörbe tartoznak a nemzeti jelentőségű ügyek (védelem, nemzetbiztonság, bevándorlás, nemzetközi kapcsolatok), utóbbiba pedig a büntető igazságszolgáltatás, a bíróságok igazgatása, a külkereskedelem, a posta és a mértékegységek kérdései. Minden más ügycsoportot azonban „átruházottnak” kell tekintenie, foglalkozhat tehát többek között a gazdaságfejlesztés, a pénzügyek, a mezőgazdaság, valamint az egészségügy kérdéseivel.⁷¹

A nagypénteki egyezménnyel felállításra került egy tizenkét tagú kabinet is, amelybe azonban csak azok a pártok delegálhattak tagokat, akik hajlandóak voltak lemondani az erőszakról. Nemzetgyűlési hatáskörbe tartozik a Végrehajtó Tanács létrehozása is, amely tulajdonképpen kormányzati feladatokat lát el, élén az első miniszterrel (First Minister) és a miniszterhelyettessel (Deputy Minister). Észak-Írországbán a

⁷⁰ IMRE Miklós – KRISTÓ Katalin: Az Egyesült Királyság közigazgatása. In: SZAMEL Katalin – BALÁZS István – GAJDUSCHEK György – KOI Gyula (szerk.): *Az Európai Unió tagállamainak közigazgatása*. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. 2011. p. 105.

⁷¹ IMRE Miklós – KRISTÓ Katalin: Az Egyesült Királyság közigazgatása. In: SZAMEL Katalin – BALÁZS István – GAJDUSCHEK György – KOI Gyula (szerk.): *Az Európai Unió tagállamainak közigazgatása*. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. 2011. pp. 127-128.

tárcák és a miniszterek számának meghatározása is a Nemzetgyűlés feladata, a miniszteri funkciókat azonban a pártok előzetes megállapodás alapján, közvetlenül töltik be. A Kormány a miniszterelnökből, a miniszterelnök-helyettesből, illetve tíz miniszterből áll. A Nemzetgyűlésben tizenegy tagú bizottságok működnek szakterületek szerint. Ezeknek három típusa ismeretes – törvényes bizottságok (Statutory Committees), állandó bizottságok (Standing Committees), valamint ad hoc bizottságok. Az Északír Nemzetgyűléssel szoros együttműködésre létrehoztak továbbá egy Északír – Ír Miniszteri Tanácsot is, amely Észak-Írország és Írország kölcsönös érdekű területeivel, az egész szigeten átívelő, határokon átnyúló együttműködések kialakításával volt hivatott foglalkozni. Politikai nehézségek miatt az Északír Nemzetgyűlést 2002. október 14-én feloszlatták, visszaállítására 2007. május 8-án került sor.⁷²

ÉSZAK-ÍRORSZÁG 20. SZÁZADI VÉRES TÖRTÉNELME A NAGYPÉNTÉKI EGYEZMÉNYIG

Észak-Írország 20. századi véres történelme nem a 20. században kezdődött. A gyökerek a középkorban keresendők – akkortól számítva, hogy 1169-ben a normannok partra szálltak Írországban. A „jövevényeknek” nevezett, protestáns angol telepések főként az ír sziget északkeleti részére érkeztek meg, és a kelta eredetű, katolikus vallású, virágzó kultúrával rendelkező ír lakosság közé nem hogy vegyültek volna, hanem egyenesen elkülönülten éltek tőlük, sokkal magasabb életszínvonalon, városi

⁷² IMRE Miklós – KRISTÓ Katalin: Az Egyesült Királyság közigazgatása. In: SZAMEL Katalin – BALÁZS István – GAJDUSCHEK György – KOI Gyula (szerk.): *Az Európai Unió tagállamainak közigazgatása*. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. 2011. pp. 127-128.

polgári réteget képezve, az őslakosságot másodrangú népként kezelve, önmagukat kultúrfölényben lévő, jogos területfoglalónak tekintve. A valódi problémát azonban nem e telepések első generációja jelentette, hanem sokkal inkább a szakadatlanul folyó függetlenségi mozgalmak vérbefojtása – Oliver Cromwell még a tömeggyilkosságoktól sem rettent el.⁷³

Mégis, az északír helyzet egyik központi kérdése, hogy miként lehet meghatározni a két közösség azonosságtudatát – angolok és írek, vagy protestánsok és katolikusok állnak-e egymással szemben, farkasszemet nézve, vagyis hogy etnikai vagy vallási ellentétéről beszélhetünk-e.⁷⁴ Annyi bizonyos, hogy ezen, tartományon belüli ellentétek több formában is testet öltöttek a történelem folyamán. Az egyik ilyen legjobb példa az Orániai Rend szokásos nyári „felvonulási évada”,⁷⁵ amely a protestáns identitás szerves részét képezi. Azonban Angliában nem tűnik fel a protestánsok vallási-etnikai hovatartozása, a két közösség ellentétének kérdése pedig jóval összetettebb és bonyolultabb, minthogy leszűkítsük azt csupán egy felekezeti vonatkozásra. Az északír kérdés politikai természetű, ezért a legcélszerűbb a protestánsokat az unionista jelzővel, a katolikusokat pedig a köztársasági jelzővel illetni, hiszen talán ezek fejezik ki leginkább a két közösség hovatartozását és egyben óhaját a szigetek államberendezkedését illetően.⁷⁶

⁷³ SZENTESI ZÖLDI László: *Véres vasárnapok. Polgárháború Észak-Írországon*. Budapest, Kairosz Kiadó. 2003. pp. 5-6.

⁷⁴ SZENTESI ZÖLDI László: *Véres vasárnapok. Polgárháború Észak-Írországon*. Budapest, Kairosz Kiadó. 2003. p. 7.

⁷⁵ Az Orániai Rend egy kulturális egyesületnek álcázott militáns csoportosulás. A nyaranként megrendezett „felvonulási évadkor” heteken át tartó demonstrációkat szerveznek, hogy megidézzék az 1690-es boyne-i csatát, ahol is a protestáns Orániai Vilmos győzelmet aratott a katolikus vallású II. Jakab felett. A zenés meneteket szándékosan úgy szervezik meg, hogy az út során érintsenek katolikus lakónegyedeket is.

Forrás: SZENTESI ZÖLDI László: *Véres vasárnapok. Polgárháború Észak-Írországon*. Budapest, Kairosz Kiadó. 2003. p. 9.

⁷⁶ SZENTESI ZÖLDI László: *Véres vasárnapok. Polgárháború Észak-Írországon*. Budapest, Kairosz Kiadó. 2003. pp. 9-11.

A következőkben Észak-Írország 20. századi történelmének áttekintésére kerül sor röviden, mintegy bizonyítékkul, hogy az ír sziget és a Brit-sziget történelme mennyire összefonódik, és amelyben a fontosabb események kiemelése mellett is mérföldkövet jelent az 1972. január 30-ai úgynevezett „véres vasárnap”, illetve az 1998. április 10-ei nagypénteki egyezmény is.

Észak-Írország történelme A véres vasárnapig

Észak-Írország 20. századi történelmében talán az első kiemelten fontos évszám 1916, amikor is az úgynevezett „húsvéti felkelés” alkalmával a dublini Főposta épületét elfoglalták a köztársaságiak és kikiáltották az Ír Köztársaságot. A felkelést gyorsan elfojtották az angolok, azonban szerte Írországban népfelkelés bontakozott ki. Az 1918-as választásokat az Eamon de Valera vezette, 1905-ben alakult Sinn Féin (jelentése: mi magunk/magunk erejéből) nyerte, akinek képviselői nem voltak hajlandók helyet foglalni a londoni parlamentben, így inkább felállították az Ír Nemzetgyűlést (Dáil Éireann). Az angolok nem ismerték el a választásokat és 1919-től megkezdődött függetlenségi háború. Lloyd George koalíciós kormánya 1920-ban előterjesztette Írország kormányzásának törvényét, amelyet az unionisták elfogadtak, az ír Dáil Éireann azonban nem. Lloyd George, elismerve vereségét a Michael Collins alapította gerillahadsereggel⁷⁷ szemben, tárgyalóasztalhoz hívta Londonba az ír köztársasági politikusokat. A Michael Collins vezette delegáció azt az ultimátumot kapta a liberális párti miniszterelnöktől, hogy vagy elfogadja a déli huszonhat grófságot domíniumként, a hat északi grófság pedig marad angol kézen, vagy

⁷⁷ Ír Önkéntesek nevű gerillahadsereg, amelyet 1919 augusztusától Ír Köztársasági Hadseregnek (IRA) hívják.

háborút indít. Ez volt az 1922. január 7-ei angol-ír egyezmény, amelyet Collinsék végül elfogadtak, de otthon már nem üdvözölték őket olyan meleg szívvel, hiszen ez véglegesen meghúzta a ma is fennálló északír-ír határvonalat.⁷⁸

Az 1920-as években London kettős játékot játszott az északír kérdéssel kapcsolatban. Ahogy az már fentebb is említésre került, az 1921. június 22-én felálló, a többségi protestáns közösség érdekeit szolgáló északír parlament arról döntött, hogy a terület tartozzon az Egyesült Királysághoz. A Stormont 1922-ben elfogadta a Különleges Jogok Törvényét, amely végleg beverte az utolsó szöveget is a megkülönböztetett bánásmód koporsójába. Mindennek a leginkább kézzelfoghatóbb intézményei pedig a B-gárdisták elnevezésű civil fegyveres csoport, illetve a hasonló tevékenységet végző, szintén csak protestánsokból álló fegyveres testület, a RUC (Royal Ulster Constabulary) voltak, akik folyamatosan rettegésben tartották a katolikus lakosságot.⁷⁹

Az 1931-es westminsteri statútum szerint a domíniumok megegyező jogokat kaptak Nagy-Britanniával, a déli ír állam pedig fokozatosan függetleníteni tudta magát a koronától. Alkotmányukat 1937-ben fogadták el, amely azt mondta ki, hogy Írország független, harminckét megyét számláló állam. 1949. április 24-én pedig a Brit Nemzetközösségből is kiléptek és immár a londoni parlament is elismerte a független Írországot. A hat északír grófság azonban továbbra is angol kézen maradt.⁸⁰

1956-ban az elégedetlen IRA köztársasági vezérkara úgy ítélte meg, hogy a helyzet megérett az általános felkelésre, ezért 1956. december 11-én átlépték a határt és megkezdődött az úgynevezett

⁷⁸ SZENTESI ZÖLDI László: *Véres vasárnapok. Polgárháború Észak-Írországhban*. Budapest, Kairosz Kiadó. 2003. pp. 12-15.

⁷⁹ SZENTESI ZÖLDI László: *Véres vasárnapok. Polgárháború Észak-Írországhban*. Budapest, Kairosz Kiadó. 2003. pp. 16-19.

⁸⁰ SZENTESI ZÖLDI László: *Véres vasárnapok. Polgárháború Észak-Írországhban*. Budapest, Kairosz Kiadó. 2003. p. 20.

„határ menti hadjárat”, amely egészen 1962-ig elhúzódott.⁸¹ 1963-ban aztán Terence O’Neill lett az északír tartomány miniszterelnöke, aki a négy évtized mulasztásait jóvátéve akarta a katolikusok másodrangúságát megszüntetni. „Progresszív unionizmusa” tulajdonképpen liberális reformpolitikát jelentett, amelyen keresztül új munkahelyek teremtésével, arányosabb közteherviseléssel és gazdasági racionalizálással, a külpolitika terén pedig 1965-ben az ír miniszterelnököt, Sean Lemmast egy belfasti eszmecsereére való meghívással próbálta közelíteni egymáshoz a két közösséget, amelyet London üdvözölt is, az északír unionisták azonban árulónak tartották, és idővel a katolikusok bizalmát is elvesztette a további reformok elmaradása miatt.⁸²

A következő nagy polgárjogi tüntetés 1966-ban volt Belfastban. Az IRA addigra teljesen kifulladt, hiszen a hat évig tartó, sikertelennek bizonyult „határ menti hadjárat” felemésztette személyi- és fegyvertartalékaikat is. Szintén nem segített a helyzeten a 1966-ban újjáalakult UVF (Ulster Volunteer Force), amelynek tagjai szintén erőszakos fellépéseket tettek, egészen addig, amíg a Stormont O’Neill javaslatára be nem tiltotta – a Különleges Jogok Törvényét ezúttal a protestánsok ellen alkalmazták.⁸³ Az ír miniszterelnök figyelmeztette Harold Wilson brit miniszterelnököt, hogy közeledik a robbanás.

Az évtizedekig tartó elnyomást azonban a katolikusok sem nézték ölbe tett kézzel. Önszerveződésük eredménye, hogy 1967-re a lehető legszélesebb körű összefogást sikerült megteremteniük azzal, hogy létrejött a NICRA (Northern Ireland Civil Rights Association, Észak-Írországi Polgárjogi Társaság). Céljai között

⁸¹ SZENTESI ZÖLDI László: *Véres vasárnapok. Polgárháború Észak-Írországhban*. Budapest, Kairosz Kiadó. 2003. p. 21.

⁸² SZENTESI ZÖLDI László: *Véres vasárnapok. Polgárháború Észak-Írországhban*. Budapest, Kairosz Kiadó. 2003. pp. 22-23.

⁸³ SZENTESI ZÖLDI László: *Véres vasárnapok. Polgárháború Észak-Írországhban*. Budapest, Kairosz Kiadó. 2003. pp. 27-30.

szerepelt az egyenlő munkalehetőség, az igazságos lakáspolitikai – első nyilvános fellépésük is ehhez kapcsolódik – új választási rendszer, valamint a Különleges Jogok Törvényének hatályon kívül helyezése.⁸⁴ Szintén 1967-ben történt, hogy Ian Paisley tiszteletest beválasztották a belfasti városi tanácsba, az általa alapított „Szabad Presbiteriánus Egyház” pedig egyre nagyobb támogatottságot tudhatott maga mögött.⁸⁵

Egy másik akciójuk szintén újabb fejezetet jelentett, mégpedig a televíziós közvetítés miatt – 1968. október 5-én ugyanis hatósági engedély nélküli menet indult több mint 2000 ember részvételével Derryben,⁸⁶ a RUC által alkalmazott erőszak nyilvánosságot kapott, pedig ez az eset nekik még lényegtelennek számított. Ezt követően a Bogside-negyed vált a harcok központi helyszínévé a katolikusok és a kiérkező RUC és a B-gárdisták ellen, a következő hónapok zavargásai miatti barikádemelések következtében a Bogside-negyed bejáratától már egy más világ alakult ki, létrejött egy teljesen különálló, katolikus enklávé. Sem Terence O’Neill, majd a lemondását követően unokatestvére, James Chichester-Clark sem tudott úrrá lenni a helyzeten. A kisebbségi jogok ilyen magasfokú semmibevétele mellett már nem okozott meglepetést, hogy egyszer csak betelt a pohár, amelynek következtében Észak-Írország lakói 1969. augusztus 12. után minden nap polgárháborúra ébredtek.⁸⁷

Ezen a napon tartotta ugyanis az Orániai Rend egyik egysége, az Apprentice Boys az éves menetét és Bogside-negyedet érintve. Pénzdobálás és kőzápor után könnygáz is bevetésre került – most

⁸⁴ SZENTESI ZÖLDI László: *Véres vasárnapok. Polgárháború Észak-Írországban*. Budapest, Kairosz Kiadó. 2003. pp. 31-35.

⁸⁵ EGEDY Gergely: *Nagy-Britannia története. XX. század*. Budapest, Aula Kiadó Kft. 1998. p. 325.

⁸⁶ Derry városát a protestáns telepések nevezték át Londonderry-re, de a katolikusok máig Derry-nek nevezik.

⁸⁷ SZENTESI ZÖLDI László: *Véres vasárnapok. Polgárháború Észak-Írországban*. Budapest, Kairosz Kiadó. 2003. pp. 34-37.

először, majd a csata hírére más hol is elszabadultak az indulatok Észak-Írországból. Írország újraegyesítési szándékát rebesgette, James Callaghan belügyminiszter az éppen Scilly szigetén üdülő Wilsonhoz repült el, Patrick Hillary ír külügyminiszter pedig az ENSZ-ben szónokolt arról, hogy katonákat kellene bevetni Észak-Írországból. A katolikusok számára augusztus 12. azonban az újrakezdést jelentette és állami segítségben bíztak, amely augusztus 14-én meg is érkezett. A kormánycsapatok átmenetileg megakasztották a két felet a harcokban, azonban Wilson mégsem szánta el magát a keretek fellazítására. Így aztán politikai döntés híján befejezetlen maradt a katonai beavatkozás.⁸⁸

Az IRA kettéválása 1969 decemberében döntő fordulatot hozott. Megalapították az IRA Ideiglenes Hadsereg Tanácsát, amelynek tekintélye egyre csak nőtt. 1971-ben a „stratégiai hadviselés” taktikáját követték és a Sinn Féin is új helyzetbe került. A Londonban időközben bekövetkező kormányváltás után Edward Heath miniszterelnök drasztikus lépésre szánta el magát. 1971. augusztus 9-én háromezer brit katona nyomult be a belfasti Falls-negyedbe, hogy átvizsgáljanak minden lakást. Fegyverek és IRA-aktivisták után kutattak, de a maguk mögött hagyott pusztítás borzasztóbb volt. A hatóságok 300 ember tartóztattak le, akiket aktivistáknak hittek. Bírósági eljárás nélkül internáló táborokba vitték őket, de hamar kiderült, hogy melléfogtak a kiszemelt személyekkel. Az IRA elkezdett újra felfegyverkezni – amerikai fegyvereket szereztek be, hogy lépést tudjanak tartani a brit hadsereggel. A közvéleményben az eset hatalmas felháborodást keltett, az ügy a strasbourgi emberi jogi bíróságig jutott. 1971-ben

⁸⁸ SZENTESI ZÖLDI László: *Véres vasárnapok. Polgárháború Észak-Írországból*. Budapest, Kairosz Kiadó. 2003. pp. 38-46.

nyilvánvalóvá vált az IRA megerősödése és a brit hadsereg pártatlanságáról szóló mítosz.⁸⁹

Észak-Írország történelme A véres vasárnapot követően

A végzetes fordulópontot mégis 1972. január 30-a jelentette. Ezen a vasárnapi napon 20.000 ember nem engedélyezett, de békés polgárjogi felvonulása ugyanis tragédiába fulladt. A Bogside-negyedhez érve páncélkocsik és ejtőernyősök támadtak a résztvevőkre, a hadsereg tüzet nyitott és tizenhárom civil életét vesztette, miközben a katonákat egyetlen karcolás sem érte. Érdemi vizsgálatot nem rendeltek el, az eset egyetlen hozadéka az volt, hogy egységbe kovácsolta az északír katolikus közösséget. A sokkhatásnak és a bosszúvágnak azonban sikerült elhomályosítania a realitásokat.⁹⁰

Az esetre való reagálás nem tűrt halasztást már a brit kormány részéről sem. Bejelentették, hogy egy évre felfüggesztik az északír kormány működését, feloszlatták a Stormontot, a területet közvetlenül Londonból, William Whitelaw fogja irányítani.⁹¹ Mindez az unionisták hatalmas felháborodását keltette, és a két közösség katonai csoportjai között hónapokon át tartó bombatámadások kezdődtek. Ezek nagy részében azonban nem a szembenálló felek érték egymást, hanem ártatlan civilek lettek áldozatok, mivel jórészt zsúfolt közösségi terekben, vendéglátó egységekben történtek. Befejeződött a parlamentáris unionizmus korszaka.⁹²

⁸⁹ SZENTESI ZÖLDI László: *Véres vasárnapok. Polgárháború Észak-Írországban*. Budapest, Kairosz Kiadó. 2003. pp. 46-62.

⁹⁰ SZENTESI ZÖLDI László: *Véres vasárnapok. Polgárháború Észak-Írországban*. Budapest, Kairosz Kiadó. 2003. pp. 64-71.

⁹¹ EGEDY Gergely: *Nagy-Britannia története. XX. század*. Budapest, Aula Kiadó Kft. 1998. p. 337.

⁹² SZENTESI ZÖLDI László: *Véres vasárnapok. Polgárháború Észak-Írországban*. Budapest, Kairosz Kiadó. 2003. pp. 72-74.

A harcok nem szűntek meg a 13 napos fegyverszünettel, újabb militáns csoportok alakultak. Whitelaw taktikája arra irányult volna, hogy a katolikus tömegeket szembefordítsa az IRA-val. Az általa összehívott kerekasztal-tárgyalások sem vezettek eredményre. 1974. január 1-től mindenestre véget ért a közvetlen brit uralom, köszönhetően az 1973 júniusában tartott törvényhozói gyűlési választásoknak. A hatalom újfajta megosztásáról azonban szó sem volt.⁹³

A feszültségek kitartottak még az évszázadban, de annak oldására már születtek kísérletek. Ilyen volt az 1985-ben Margaret Thatcher és Garret FitzGerald miniszterelnökök által megkötött hillsborough-i egyezmény is, amelyben Dublin véleménynyilvánítási jogot kapott az északír ügyeket illetően, ugyanakkor elismerte, hogy a szigetet kizárólag a hat északír grófság polgárainak beleegyezésével lehet csupán egyesíteni. Az úgynevezett „Downing Street-i Nyilatkozatban” is tulajdonképpen ehhez hasonlóan foglaltak állást John Major és Albert Reynolds kormányfők – a kormányközi kapcsolatokat állították előtérbe, a helyi tényezőket pedig csupán csekély figyelemben részesítették. Az északír válság döntőnek bizonyult fordulatát Tony Blair és munkáspárti kormánya hozta el, aki minden felet le tudott ültetni a tárgyalóasztal mellé, amelynek következtében 1998. április 10-én aláírásra került a „*politikai kiegyezésnek tekinthető úgynevezett „nagypénteki egyezmény” (Good Friday Agreement)*”. Az egyezmény legnagyobb újdonságát a hatalommegosztás rendszerének az átalakítása jelentette, hiszen immáron a katolikusokat is bevonták Észak-Írország irányításába. Felállításra került egy 108 fős új belfasti törvényhozás, amely jó néhány kompetenciát átvett a Londonban működő Westminsteről,

⁹³ EGEDY Gergely: *Nagy-Britannia története. XX. század.* Budapest, Aula Kiadó Kft. 1998. p. 338.

illetve kialakították az úgynevezett „párhuzamos beleegyezés” intézményét is, amely a két vallási közösségnek volt garancia, hogy a beleegyezésük nélkül nem születhet semmilyen döntés. Arányos választási rendszert vezettek be és az arányosság elvét érvényesítették a kormányzatban is, ami azt jelentette, hogy a vezetőknek és helyetteseiknek különböző vallási csoportból kellett jönnie.⁹⁴

Észak-Írorszáiban 2017 januárjában megszakadt az együttműködés a DUP (Democratic Unionist Party) és a Sinn Féin között egy korrupciós botrány miatt. Az 1998-as nagypénteki egyezmény kimondta, hogy ha Észak-Írország lakossága az Írországhoz való csatlakozás mellett dönt, akkor azt Londonnak is és Dublinnak is egyaránt el kell fogadnia. Ezzel egy időben pedig Írország is módosította az 1937-es alkotmányának azon részét, amely a hat északi grófságra támasztott egyesítési igényére vonatkozott és beemelte a szövegbe, hogy az ír sziget újraegyesítésére kizárólag az érintettek többségének hozzájárulásával kerülhet sor.⁹⁵

ÉSZAK-ÍRORSZÁG KÜLÖNLEGES HELYZETE A BRIT-ÍR GAZDASÁGI KAPCSOLATOKBAN

Észak-Írország nem csak a történelmi viszonyaitól, hanem gazdaságának alakulásával is kivívta magának a figyelmet az Egyesült Királyságon belül és kívül is – ez mind pozitívumként, mind negatívumként igaz. A brit-ír kapcsolatok a történelem folyamán egyértelműen a gazdaság köré rendeződtek be –ezen

⁹⁴ EGEDY Gergely: Az (észak)ír határ a Brexit folyamatában. *Európai Tükör*. 2018/3. szám, pp. 11-12. Elérhető: https://netk.uni-nke.hu/document/folyoiratok-uni-nke-hu-europaitukor/Egedy_Europai_Tukor_2018_3-3.pdf (2019. június 2.)

⁹⁵ EGEDY Gergely: Az (észak)ír határ a Brexit folyamatában. *Európai Tükör*. 2018/3. szám, p. 12. Elérhető: https://netk.uni-nke.hu/document/folyoiratok-uni-nke-hu-europaitukor/Egedy_Europai_Tukor_2018_3-3.pdf (2019. június 2.)

állításom Nagy-Britanniának mind az Ír Köztársasággal fenntartott kapcsolataira, mind pedig az ír sziget északi felét érintő területre, Észak-Írországra is helytálló.

Észak-Írország egy meglehetősen gyéren lakott területe az Egyesült Királyságnak. Területileg az ország 6%-át, a lakosságszámot tekintve pedig még kevesebb, mindössze 3%-ot tesz ki (1.870.000 fő 2017-ben). Valamennyi régió közül Észak-Írország rendelkezik a legkisebb gazdasággal – a GDP-je 2017-ben 50.889.000.000 € volt, amely 2,2%-ot tett ki az Egyesült Királyság GDP-jéből. Ez a szám ráadásul az előző két évhez viszonyítva is kisebb – 2016-ban 51.100.000.000 €, míg 2015-ben 55.700.000.000 € volt Észak-Írország GDP-je. Az egy főre jutó GDP 2017-ben Észak-Írországban 27.200 € volt, ami az Egyesült Királyság egy főre jutó GDP-jének (35.400 €) csupán 76,8%-a. A munkaerő termelékenysége is 16,5%-kal volt alacsonyabb az országos átlagnál 2016-ban.⁹⁶

Észak-Írország és Nagy-Britannia a 2000-es évek elején az „Együttműködés egy erősebb gazdaság érdekében” elnevezésű gazdasági fórum keretében több prioritási területet is meghatároztak annak érdekében, hogy az északír gazdasági fejlődés irányának kijelöljék. A kitűzött célok megvalósításának határideje 2010 volt. Ezen gazdasági fórumot megelőzően a britek komoly átvilágítást végeztek az északír gazdaságot illetően, így ez által képesek voltak az erősségek-gyengeségek, valamint a lehetőségek-veszélyek felmérésére (SWOT-analízis), majd ezekre reagálva hosszú távú fejlesztési tervek meghatározására. Az átvilágítás során hat prioritási területet determináltak, ezen belül

⁹⁶ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/9618249/1-26022019-AP-EN.pdf/f765d183-c3d2-4e2f-9256-cc6665909c80> (2019. június 1.)
<https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regional-innovation-monitor/base-profile/northern-ireland> (2019. május 29.)

pedig általános célok és számszerűsíthető célok is kijelölésre kerültek.⁹⁷

A fejlesztésre kijelölt területek tehát az innováció és kreativitás – ahol a cél az innovációs kultúra és környezet létesítése, amelyen belül az északír cégeknek lehetősége van szaktudásuk fejlesztésére és ötleteik gyarapítására, majd pedig ezek adaptálására és a továbbfejlődésük felhasználására; a vállalkozások területe – ahol a cél egy vállalkozásokat támogató és segítő környezetnek, illetve kultúrának a létesítése. A harmadik prioritási terület egyfajta kifelé tekintés, amelyen belül az északír cégek versenyképességének javítása a cél a nemzetközi piacokon, illetve az üzleti lehetőségek terén a globális látásmód ösztönzése; az esélyegyenlőség és a szociális bevonás terén célul tűzték ki a hátrányos helyzetű egyének és csoportok re-integrációjának támogatását a gazdasági életbe.⁹⁸

Továbbá prioritási területként definiálták a britek a humán erőforrás területét, amellyel kapcsolatban arra jutottak, hogy növelni kell a képezések számát és fejleszteni a már meglévő képességeket úgy, hogy azok megfeleljenek a gazdaság jelenlegi és a jövőben várható elvárásainak. Az utolsó fontos szektor ezen gazdasági átvilágítás során pedig a versenyképes fizikai infrastruktúra kiépítése volt, hiszen cél egy jól fejlett, nemzetközileg is versenyképes fizikai infrastruktúra biztosítása,

⁹⁷ KESZTHELYI Zsuzsanna: *Észak és dél – avagy képes lesz-e a politikai konfliktusból szabaduló, gazdaságilag ébredező Észak-Írország meglovagolni a „kelta tigrist”?* BGF KKFK Elektronikus könyvtár. Budapest. 2003. p. 63.

Elérhető: <https://doksi.hu/get.php?lid=15037> (2019. június 2.)

⁹⁸ KESZTHELYI Zsuzsanna: *Észak és dél – avagy képes lesz-e a politikai konfliktusból szabaduló, gazdaságilag ébredező Észak-Írország meglovagolni a „kelta tigrist”?* BGF KKFK Elektronikus könyvtár. Budapest. 2003. pp. 63-65.

Elérhető: <https://doksi.hu/get.php?lid=15037> (2019. június 2.)

amely megfelelné a már Észak-Írországból lévő cégek igényeinek, emellett pedig újabb külföldi befektetőket vonzanának.⁹⁹

Az ír sziget minden tartománya közel azonos adottságokkal rendelkezik, azonban a 2000-es évek elejéig a déli területeken fekvő Írországnak valahogy sikerült jobban kihasználnia az adottságait – köszönhetően talán annak is, hogy nem a britek irányították, hanem – bár a függetlenedésük nem ment zökkenőmentesen – a maguk útját járhatják már a 20. század második felétől. A 2000-es évek elején az északírek is abban a hiszemben voltak, hogy végre követni tudják majd déli szomszédjuk példáját és a britek, akik eddig az északíreket csupán „vonszolták maguk után”, mostantól csak a hátukat nézhetik majd. Ez be is igazolódott, hiszen az Egyesült Királyság leggyorsabban és legdinamikusabban fejlődő régiójává vált 2000 és 2010 között, mindössze tíz év alatt és a szakemberek is rózsás kilátásokat jósoltak Észak-Írországot illetően.¹⁰⁰

Ez a gyors fejlődés azonban nem bizonyult örökéletűnek, hiszen manapság Észak-Írországnak már nem képvisel akkora hányadot az Egyesült Királyság gazdaságából, mint azt korábban jósolták volna neki. 2010 és 2015 között a régió ugyanis nem tudott előrelépést tenni a többi régióval szemben fennálló termelékenységi hátrányának leküzdésére és az életszínvonal javítására.¹⁰¹

2016-ban az Egyesült Királyság legjelentősebb gazdasági ágazatai a nagy- és kiskereskedelem, az áru- és személyszállítás, a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás (18,6%), a közigazgatás, a

⁹⁹ KESZTHELYI Zsuzsanna: *Észak és dél – avagy képes lesz-e a politikai konfliktusból szabaduló, gazdaságilag ébredező Észak-Írországnak meglovagolni a „kelta tigrist”?* BGF KKFK Elektronikus könyvtár. Budapest. 2003. p. 65.

Elérhető: <https://doksi.hu/get.php?lid=15037> (2019. június 2.)

¹⁰⁰ KESZTHELYI Zsuzsanna: *Észak és dél – avagy képes lesz-e a politikai konfliktusból szabaduló, gazdaságilag ébredező Észak-Írországnak meglovagolni a „kelta tigrist”?* BGF KKFK Elektronikus könyvtár. Budapest. 2003. p. 67.

Elérhető: <https://doksi.hu/get.php?lid=15037> (2019. június 2.)

¹⁰¹ <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regional-innovation-monitor/base-profile/northern-ireland> (2019. május 29.)

honvédelem, az oktatás és a humán-egészségügyi és szociális ellátás (18,2%), valamint az ipar (13,%) voltak. Az ország elsősorban az Európai Unióba (47%), illetve az Egyesült Államokba (15%) és Svájcba (5%) exportált árut, a behozatal tekintetében pedig szintén az Európai Unió tagállamai álltak az első helyen (51%), illetve Kína és az Egyesült Államok (9-9%-os import részaránnyal) az ország fő kereskedelmi partnerei.¹⁰²

Az export tekintetében 2015 decembere és 2017 decembere között 19%-os exportnövekedést könyvelhetett el magának Észak-Írország, de 2016 decembere és 2017 decembere között is az Egyesült Királyság egyes régióit vizsgálva azt láthatjuk, hogy a kivitel mindegyikben növekedett. A 2017-es évben Észak-Írország az Egyesült Királyság exportjában 2,6%-ban vett részt, amely a legalacsonyabb arányt teszi ki a többi régióval összehasonlítva.¹⁰³ Az import tekintetében is hasonló a helyzet, 2015 decembere és 2017 decembere között 13%-os növekedést mutat Észak-Írország, de 2016 decembere és 2017 decembere között is mindegyik régióban emelkedett a behozatal mértéke. A 2017-ben Észak-Írország az Egyesült Királyság importjában csupán 1,6%-ot tett ki, amely – hasonlóan az exporthoz – a legalacsonyabb arányt képviseli a többi régióval összehasonlítva.¹⁰⁴

A továbbiakban Észak-Írország gazdasági partnereinek elemzésére került sor, szintén az export és import tekintetében. Észak-Írország első öt exportpartnere 2017 decemberében az Európai Unióból szomszédja, Írország, ahova 2.714.900.000

¹⁰² http://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/unitedkingdom_hu (2019. június 2.)

¹⁰³ HM Revenue and Customs Regional Trade in Goods Statistics. Fourth Quarter 2017. pp. 2-3.

Elérhető: https://www.uktradeinfo.com/Statistics/RTS/RTS%20Releases/RTS_Q4_2017.pdf (2019. június 2.)

¹⁰⁴ HM Revenue and Customs Regional Trade in Goods Statistics. Fourth Quarter 2017. pp. 6-7.

Elérhető: https://www.uktradeinfo.com/Statistics/RTS/RTS%20Releases/RTS_Q4_2017.pdf (2019. június 2.)

£ értékben exportált árut (ez a 2016. decemberi adathoz képest 14,7%-os növekedést mutat), a második az Egyesült Államok 1.462.900.000 £ értékű exportáruval (ez a 2016. decemberi adathoz képest 15,7%-os csökkenést jelent). Mindent összevetve Észak-Írország exportja 2017-ben 9,3%-kal növekedett, a legnagyobb részarányt pedig az Európai Unió adta, 56,3%-ban, ezen belül is Írország dominálta e mutatót, 31,7%-on állva. Az Egyesült Államok az összexport 17,1%-át tette ki.¹⁰⁵

Az import tekintetében az első két helyet Észak-Írország partnerei közül szintén Írország és az Egyesült Államok foglalják el. Az Írországból érkező import 2.055.600.000 £ értéket tett ki 2017-ben, amely 5,7%-kal több mint 2016 decemberében, az Egyesült Államokból pedig 758.400.000 £ értéket adott az importáru, amely – hasonlóan az exporthoz – 15,4%-os csökkentést mutat 2016 decemberéhez képest. Összességében azonban az importot tekintve is növekedés figyelhető meg Észak-Írországban, mégpedig 7,7%-os. Az import piacot szintén az európai uniós partnerek dominálták 64,5%-os részesedéssel, a legnagyobb hányadot Írország adta 27,6%-kal, míg az Egyesült Államok az összimport 10,2%-át képviselte 2017-ben.¹⁰⁶

A K+F mutatók gyengesége ellenére Észak-Írország fel tud mutatni erősségeket is – mint például a magasan képzett, angolul beszélő munkaerő, az Európai Unió egyik legfiatalabb népessége, a versenyképes költségvetési szerkezet, illetve a pozitív üzleti környezet. Az Észak-Írországra jellemző termelékenységi különbség egyes ágazatok alacsony termelékenységének eredménye – összehasonlítva az Egyesült Királyság átlagával –

¹⁰⁵ HM Revenue and Customs Regional Trade in Goods Statistics. Fourth Quarter 2017. p. 22. Elérhető: https://www.uktradeinfo.com/Statistics/RTS/RTS%20Releases/RTS_Q4_2017.pdf (2019. június 2.)

¹⁰⁶ HM Revenue and Customs Regional Trade in Goods Statistics. Fourth Quarter 2017. p. 24. Elérhető: https://www.uktradeinfo.com/Statistics/RTS/RTS%20Releases/RTS_Q4_2017.pdf (2019. június 2.)

illetve ezen alacsony termelékenységű ágazatok túlsúlya a gazdaságban. Ennek okai először is, hogy egy viszonylag nagy közsférával rendelkezik, amely a foglalkoztatottak 27%-ának ad munkát – bár ezekben az ágazatokban az Egyesült Királyságban máshol is hasonló a termelékenység. Ugyanakkor a mezőgazdaság, az építőipar, a kiskereskedelem és a feldolgozóipar is viszonylag jelentős munkaadók Észak-Írországbán, ezek is viszonylag alacsony termelékenységi szektoroknak számítanak. A magánszektor is itt a legkisebb, valamennyi régió közül.¹⁰⁷

Pozitívum ugyanakkor, hogy nagy erőfeszítések történtek a munkanélküliség csökkentésére – 2017-ben 4,6%-on állt ez a mutató – és az oktatási rendszer erősítésére, sajnos hagyományosan hiányoznak az olyan cégtípusok, amelyek meg tudnák tartani a jól képzett munkaerőt. Azonban a képzés nélküli munkaképes korú népesség aránya is magas – 2017 első hónapjaiban mintegy 16% volt.¹⁰⁸

KIÚJULÓ HATÁRVITÁK ÉS GAZDASÁGI ÖSSZEOMLÁS? – ÉSZAK-ÍRORSZÁG KÉRDÉSE A BREXITTEL KAPCSOLATBAN

Észak-Írországbán a 2016. június 23-ai Brexit-népszavazáson a lakosság 56%-a voksolt a bennmaradásra, 44%-a pedig a kilépésre. Egy olyan mintázat is megfigyelhető a szavazás eredményeiben, hogy a protestáns unionisták nagyobb része a távozás, a katolikusok többsége pedig a bennmaradás mellett voksolt.¹⁰⁹ Nem

¹⁰⁷ <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regional-innovation-monitor/base-profile/northern-ireland> (2019. május 29.)

¹⁰⁸ <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regional-innovation-monitor/base-profile/northern-ireland> (2019. május 29.)

¹⁰⁹ <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-36614443> (2019. június 2.)

tekinthető továbbá véletlennek az sem, hogy 2016 óta ebben az országrészben nőtt meg a legnagyobb arányban a kilépést elutasítók tábora.

A 2000-es évek elején Észak-Írország békéjét és gazdasági fejlődésének lehetőségét az 1998-ban megkötött nagypénteki egyezmény hozta el. Az Egyesült Királyságnak az Európai Unióból való kilépése (Brexit) most ezt a békét fenyegeti, hiszen a folyamat során kiújult az Észak-Írország és Írország közötti határvita kérdése, valamint a gazdasági összeomlás veszélye is fenyeget, amelynek fontosságával mindkét nép – a britek és az írek is – tisztában van.

Az ír sziget jelenlegi európai politikai helyzetben való elhelyezéséhez már hozzátartozik, hogy Írország és az Egyesült Királyság viszonyát – már nem csak gazdasági értelemben – jelentősen befolyásolni fogja a britek kilépése az Európai Unióból. Az S&P Global Ratings¹¹⁰ megalkotta a „Brexit Sensitivity Index”-et, amely egy 1-től 20-ig terjedő skálán 20 országot sorol fel aszerint, hogy melyiküket fogja leginkább érinteni az Egyesült Királyság kilépése, kinek van több veszíteni valója. Első tanulmányukat ezzel kapcsolatban 2016. június 9-én publikálták. Az elemzés szerint a skála tetején az első helyet foglalja el Írország, tehát őt fogja a legnagyobb mértékben befolyásolni – utána következik Málta és Luxemburg. Az S&P 2019. március 28-án kiadott egy második tanulmányt is, frissített adatokkal. Néhány különbség az országok rangsorával kapcsolatban azonnal szembetűnő, például Hollandia ugrása a hetedik helyről a harmadik helyre. Írországot ezen második tanulmány is az első helyre sorolta, a második helyre Luxemburg került.¹¹¹

¹¹⁰ Standard&Poor's nemzetközi hitelminősítő intézet

¹¹¹ 2016-os tanulmány elérhető:

http://www.agefi.fr/sites/agefi.fr/files/fichiers/2016/06/09_-_06_-_2016_-_brexit_sensitivity_index_sp.pdf (2019. április 27.)

Észak-Írországot azért érintheti kedvezőtlenül a kilépés, mert bár az Egyesült Királyság nettó befizetője az Európai Unió költségvetésének, Észak-Írország az újraelosztás szempontjából az egyik legjelentősebb nettó haszonélvező – beleértve ebbe a közös agrárpolitika közvetlen kifizetéseit is, amelyet mi sem bizonyít jobban, minthogy az északír farmerek jövedelmének a 60%-a az Unió közös agrárpolitikájának kifizetéseiből származik.¹¹²

Egy másik fontos téma a kilépéssel kapcsolatban az északír-ír határ kérdése, amely 499 km hosszú. Sokan naponta ingáznak a két ország között, az utak oda-vissza kanyarognak a „határon”, a határátlépéseket pedig sokszor csak az útburkolat festéséből és egy-egy táblából lehet érzékelni. Így aztán könnyű belátni, hogy bizony igen súlyos következményekkel járna, ha bevezetnék a határellenőrzésnek bármilyen formáját. A legfőbb kockázat mégis inkább politikai jellegű, ugyanis az 1998-ban kötött nagypénteki egyezményben rögzített törékeny béke felborulása és ezzel Észak-Írország politikai destabilizálódásának veszélye áll fenn. A nagypénteki egyezményben ugyanis az Európai Unió volt az, aki garanciát vállalt, hogy biztosítja a határok láthatatlanságát, illetve hogy a békefolyamatot anyagilag is támogatja – az egyezmény egyik eleme ugyanis egy olyan speciális program létrehozása, amelynek keretében az Unió pénzügyi eszközökkel is támogatja az északi és a déli területek közötti kapcsolatok fejlesztését.¹¹³

Ez azért is fontos, mert az Észak-Írország és Írország közötti kereskedelmi forgalom évi 3 milliárd euróra tehető, ennek következtében az Unióból való brit kilépés megakaszthatja az ír

2019-es tanulmány:

https://www.capitaliq.com/CIQDotNet/CreditResearch/RenderArticle.aspx?articleId=2187872&SctArtId=469299&from=CM&nsl_code=LIME&sourceObjectId=10929145&sourceRevId=1&fee_ind=N&exp_date=20290402-00:24:5 (2019. április 28.)

¹¹² LOSONCZ Miklós: *Az Egyesült Királyság kilépése az EU-ból és az európai integráció*. Budapesti Gazdasági Egyetem. 2017. p. 46.

¹¹³ LOSONCZ Miklós: *Az Egyesült Királyság kilépése az EU-ból és az európai integráció*. Budapesti Gazdasági Egyetem. 2017. p. 46.

sziget egyébként a már magas fokot elért gazdasági integrációját – természetesen a későbbi kereskedelempolitikai modelltől függően.¹¹⁴

A brit kilépés gyökeresen megváltoztatja majd Észak-Írország alkotmányos berendezkedését is, valamint felerősítheti az Észak-Írország és Írország egyesítésére irányuló törekvéseket, amelyek keretében – paradox módon – éppen az Unió égisze alatt élednének majd fel ismét az ír nacionalista törekvések és az erőszakos cselekmények. Az északír katolikus pártok is éppen az uniós védnökség szárnyai miatt mondtak le az északi és déli területek egyesítéséről, bízva abban, hogy mivel mindkét ország európai uniós tagállam, könnyedén áramolhatnak a négy szabadság elve alapján az áruk, a szolgáltatások, a személyek és a tőke.¹¹⁵

A 2017. június 19-én megkezdődött Brexit¹¹⁶-tárgyalásoknak már a kezdetektől fogva kiemelt kérdése volt az északír határ kérdése. A különböző javaslatokat a vámszabályozásokról hol az Egyesült Királyság vetette el arra hivatkozva, hogy az Észak-Írországra vonatkozó egyedi vámszabályozás sértene az ország integritását, hol pedig az Európai Unió érvelt ugyanezzel az egységes piac integritásának védelme érdekében, amikor felvetődött, hogy az északír-ír határon bevezessenek be eltérőbb szabályokat más uniós vámhatárokhoz képest.¹¹⁷

A 2018. november 25-én az Európai Tanács által elfogadott kilépési megállapodásban külön jegyzőkönyvet szenteltek az északír-ír kérdésre. A jegyzőkönyv 1. cikkének 3. pontja kimondja,

¹¹⁴ LOSONCZ Miklós: *Az Egyesült Királyság kilépése az EU-ból és az európai integráció*. Budapesti Gazdasági Egyetem. 2017. p. 145.

¹¹⁵ LOSONCZ Miklós: *Az Egyesült Királyság kilépése az EU-ból és az európai integráció*. Budapesti Gazdasági Egyetem. 2017. p. 46.

¹¹⁶ Rada Péter, 2019. A megváltozó világunk és a biztonsági kihívások átalakulása. In: Szálkai, Kinga; Baranyi, Tamás Péter; Szarka, E. Luca (szerk.), *Biztonságpolitikai Corvinák*, Budapest: Antall József Tudásközpont, p. 1-10

¹¹⁷ <https://kitekinto.hu/2018/11/04/europai-ugyek/engedhetett-az-eu-a-brexit-hatarkerdeseben/133328/> (2019. május 25.)

hogy a jelen jegyzőkönyv meghatározza az ír szigeten fennálló egyedülálló körülmények kezeléséhez szükséges intézkedéseket, fenntartja a szükséges feltételeket az észak-déli együttműködés folytatásához, megakadályozza a „kemény határokat” és minden dimenziójában megvédi az 1998-as megállapodást.¹¹⁸ A kilépési megállapodást eddig három alkalommal elutasította a brit parlament alsóháza.

2019. március közepén (március 29-e lett volna a kilépés dátuma, azonban az Egyesült Királyság a határidő meghosszabbítását kérte június 30-ig) London ötlete az volt, hogy az északír-ír, tehát a brit-EU határon belépő áruk nagy része vámmentes legyen, azonban, ha Írországból hajóval küldenek termékeket Nagy-Britanniába, akkor vámot kellene fizetni. Az északír üzleti vezetőket egyenesen sokkolta ez az elképzelés és Írországból sem örültek neki. Seamus Leheny, a Közúti Szállítók Szövetségének északír ügyekkel foglalkozó referense úgy vélekedett ezzel az ötlettel kapcsolatban, hogy *„Észak-Írország lesz az Egyesült Királyság azon része, amely a legnagyobb csapást szenvedni fog”. Ő korábban „katasztrófálisnak és fenntarthatatlannak” is nevezte a tervet.¹¹⁹ Megoldást tehát továbbra sincs és az idő előre haladtával egyre valószínűbbnek tűnik egy megállapodás nélküli kilépés („no-deal Brexit), ami a legrosszabb forgatókönyvet vetíti előre az északír-ír határ kérdésében, mégpedig a fizikai határellenőrzés visszaállítását, amely a sziget megbékélésének legfőbb vívmányát, a határok átjárhatóságát szüntetné meg.*

¹¹⁸ Agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community, as endorsed by leaders at a special meeting of the European Council on 25 November 2018. p. 306.

¹¹⁹ <https://infostart.hu/tudositoink/2019/03/14/eszak-irorszag-rettegget-a-korvonalazodo-brexittol> (2019. május 25.)

A rendezetlen kilépés ugyanakkor „ellenállhatatlan erejűvé” teheti az ír egyesítésről szóló népszavazás kiírására irányuló nyomást. Az 1998-as nagypénteki egyezmény lehetővé teszi egy ilyen referendum kiírását abban az esetben, ha nyilvánvalóvá válik a tény, hogy az észak-írországi lakosság többsége az ír sziget egyesítését pártolja.¹²⁰ A határellenőrzés visszaállítása érdekében pedig a környéken lakók egy része nem riadna vissza még az erőszakos cselekményektől, mint például a határ fizikai infrastruktúrájának tönkretételétől sem, hiszen több évtizedes sérelmek kerülhetnek újra felszínre.

ÖSSZE G Z É S

Összességében elmondhatjuk, hogy Észak-Írország rengeteg szállal kötődik Írországhoz és Nagy-Britanniához és a tanulmány végére beigazolódott, hogy valóban betölt egyfajta híd szerepet a két ország között. Ugyanakkor nem szabad elfeledkeznünk a történelmi sérelmekről sem, amelyek még elevenen ott élnek az észak-írországi népesség lelkében, és amely teher alól talán sosem fognak szabadulni. A katolikus- protestáns szembenállás ellenére London sosem akarta elengedni az északírek kezét, amikor a kormányok nem tudtak megoldást a feszültségekre, akkor vagy kivártak, vagy a szőnyeg alá söpörték a gondokat, vagy amikor ezt sem tehették meg, erőszakos akciókkal beavatkoztak.

Ma már tudjuk, hogy a 2000-es évek eleji gazdasági fellendülés nem hozott évtizedekre szóló, tartós eredményeket az északír területeken. A manapság az Egyesült Királyság gazdaságából alacsony hányadot – amely valószínűleg az elkövetkezendő években sem fog különösebb mértékben növekvő irányba változni

¹²⁰ <https://kitekinto.hu/2019/05/20/europai-ugyek/eszak-irorszag-elszakadasahoz-vezethet-a-rendezetlen-brexite/171654/> (2019. május 25.)

– kitevő területet a Brexit nyújtotta „lehetőség” ellenére sem hagyják a britek faképnél, véleményem szerint azonban az Írországhoz fűződő társadalmi kapcsolataikat sosem fogják tudni kiirtani az északír lakosságból – a gazdasági kapcsolataikat pedig talán nem is akarják.

CORVINUS KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

corvinusculture.com